

De genaderijke kapel van Onze Lieve Vrouw aan de Linden bij Thorn, beschreven in haren oorsprong, bloei en voortgang

<https://hdl.handle.net/1874/236379>

mm 133gg

Vak 132

8

TOEVLUGT DER SONDAREN

Komt Elendigen naar Thorn aan de Linden
Daar is genesingē en troost te vinden

DE GENADERIJKE KAPEL

VAN

ONZE LIEVE VROUW AAN DE LINDEN

BIJ

T H O R N,

BESCHREVEN

in haren oorsprong, bloei en voortgang,

DOOR

Joseph Habets,

OUD-KAPELLAAN TE HUNSEL.

BIBLIOTHECA
CONVENTUS
MEGENSIS

.....
*Ave gratia plena; Dominus
 tecum; benedicta tu in mulieribus.*
 LUCAS I, 28.

Wees gegroet, gij vol van genade:
 de Heere is met u; gezegend zijt
 gij onder de vrouwen.

EIGENDOM.

ROERMOND,

SNELPERSDRUK VAN J. J. ROMEN.

O.F. 1870

WUCHENS

VIDIT ET PROBAVIT

P. J. H. RUSSEL, Prof.,
ad id delegatus.

Ruræmundæ 12 Aprilis 1870.

VOORWOORD.

Reeds vóór eenige jaren zou eene kleine geschiedenis der Loretto-kapel aan de *Linden* het licht zien. Wij hadden te dien einde ons handschrift , dat voor de pers klaar lag , den toenmaligen pastoor van *Thorn* , wijlen den WelEerwaarden heer *H. Beelen* , ter beoordeeling toegezonden. De ziekelijke toestand echter , waarin Zijn WelEerwaarde verkeerde , had de inzage daarvan vertraagd ; en toen hij den 21 Maart 1864 overleed , werd het handschrift , tusschen zijne papieren niet terug gevonden. Wij hebben ons dus de moeite getroost , den reeds eenmaal volbrachten arbeid te hervatten. De goede zaak , en onze bijzondere voorliefde tot de genaderijke kapel van *Thorn* , spoorden ons daartoe aan.

De voornaamste bronnen , waaruit wij deze beschrijving geput hebben , zijn :

a.) *M. J. Wolters*: Notice historique sur l'ancien chapitre impérial des chanoinesses à Thorn, dans la province actuelle du Limbourg. Gent 1850, in 8°.

b.) *Herm. Petri*: Seraphijnschen Sterrenhemel, waerin beschreven zijn de Heilighen, salighen etc. die belijdenisse hebben gedaen in den derden regel van St Franciscus. Brussel, 1693 in 12° tom. II p. 30—43.

c.) *Balth van Drogenbroeck*: Beschrijving van de verciering en toestel, bestaende in zinnebeelden, jaerschriften, arken, opgeregt ter gelegenheyd van het honderd-jaerig jubilé van de Lauretaense kapelle gelegen aen de Linden tot Thorn. Maestricht 1773, in 4°.

d.) De voormalige vrije-rijksbaanderheerlijkheid Kessenich, met hare onderhoorige dorpen Hunsel, Kinroy en Beersel. Handschrift in folio.

e.) Liber chori ecclesie collegialis nobilium virginum Thorensium, cum rubricis interjectis. Handschrift in 4to.

f.) Het kerkarchief te Thorn.

g.) Het archief van het voormalig kapittel van Thorn, deel makende van het provinciaal archief te Maastricht.

Buiten deze bronnen hebben wij nog andere boeken en documenten, ter opheldering van

bijzondere punten , bij de hand genomen. Wij meenen dus niets gespaard te hebben om ons verhaal zooveel mogelijk grondig , waarheidlievend en duidelijk te maken.

Dat dit boekje nut stichte ; dat het de godsvrucht tot de gezegende Moeder van onzen Zaligmaker, Jesus Christus , moge opwekken , aankweeken en uitbreiden in de harten der geloovigen , is de vurige wensch van den schrijver.

BERG-TERBLIJT

9 Sept. 1869.

*Aan Maria ,
De Moeder van God ,
De toevlucht der zondaren ,
Die alle geslachten zalig noemen ;
Aan Ansfried ,
Den heiligen medestichter der abdij Thorn ,
Den zorgzamen bisschop van Utrecht
Den warmen vereerder van Maria ;
Dat zij dit land en volk beschermen , dat zij
den treurende opbeuren , den ellendige bijstaan ,
den zondaar genade en ons allen eenen christe-
lijken levenswandel en eenen zaligen dood mogen
verwerven bij God. AMEN.*

DE KAPEL
VAN
Onze Lieve Vrouw aan de Linden
BIJ
THORN.

§ I.

HET STIFT EN RIJKSVORSTENDOM THORN. STICHTING
DER ABDIJ. DE HEILIGE ANSFRIED EN DIENS
GEMALIN HILSONDIS VAN STRIJEN.

In het stadje *Thorn*, anderhalf uur ten noorden van *Maeseyck*, bestond, sedert het jaar 992 tot in 1797, de edelste en rijkste vrouwen-abdij der Nederlanden.

De abdisse van dit stift had den rang en titel van Vorstin des heiligen Roomschen Rijks, en zond, als zoodanig, haren afgezant naar de vergaderingen van den Westphaalschen Kreits. Zij alleen moest gelofte van kuischheid afleggen. De overige kanonikessen mochten in het huwelijk treden, mits zij afstand deden van hare

prebenden. Om opgenomen te worden in dit stift, moesten de jonkvrouwen aantonen, dat zij zoo wel van vaders- als van moeders zijde, zestien adellijke wapenkwartieren bezaten, en uit vorstelijke of grafelijke familiën van het Roomsche Rijk gesproten waren. Hetgeen in andere woorden zeggen wil: dat er alleen dochters werden toegelaten, wier adellijke stam onafgebroken tot vóór vijf of zes eeuwen in hare voorouders oplom.

Het personeel der abdij bestond, behalve uit de vorstin-abdis, uit eene dekanes, twaalf kanonikessen en zes kanoniken; voorts uit meerdere kapellanen en beneficianten.

De abdis was gebiedende souvereine over eene gansche landstreek met eene bevolking van veel duizende zielen. Tot het vorstendom *Thorn* behoorden: het stadje van dien naam alsmede de dorpen *Ittervoort*, *Graethem*, *Baexem*, *Elle*, *Stramproy* en *Neeroeteren*. Verder was de abdij in bezit van de heerlijkheid *Ubach* bij *Aken*, *Eysden* bij *Vucht* aan de Maas (1), *Baerle-Nassau* en *Sprundel* bij *Breda*, en van groote goederen en vrijheden, onder *Ste Gertruidenberg*,

(1) De abdij verkocht in 1553 hare territoriale jurisdictie over *Eysden* aan den jonkheer van *Vlodorp*, heer ot *Leuth*.

Ginneken, Bavel, Materssen, Etten en Meerle. Hare rijkdommen werden bij millioenen, en hare inkomsten bij honderd duizenden geschat.

Dit kleine rijksvorstendom had zijne eigene landsstenden, zijne eigene militie en afgevaardigden, zijne eigene tribunalen en wetgeving. Het stond op gelijken voet met de overige vorsten en onderhandelde met hen als macht tegenover macht. De vorstin liet geld slaan, versierd met haar blazoën en afbeeldsel; hare verordeningen en besluiten hadden kracht van wet. Het volk betaalde weinig lasten, en leefde gelukkig onder het zachte bestuur eener vrouw; zoodat het oude spreekwoord: *onder den kromstaf is het goed leven*, bij de bewoners van het stift *Thorn* steeds eene waarheid bleef.

Aan de oprichting van het stift hecht zich eene dichterlijke legende, die wij ten deele volgens *Fisen* (1) en ten deele volgens documenten der abdij, hier mededeelen.

In zeer oude tijden leefde, in ons vaderland, een rijke en vrome graaf, *Ansfried van Teijsterbant* genaamd, in een vreedzaam en gelukkig huwelijk met zijne gemalin, *Hilsondis* of *Hel-*

(1) *Fisen*, Flores eccl. Leod. p 577. Er zijn schrijvers, die deze legende te *Driel* in Gelderland plaatsen.

swindis van *Strijen*. Deze graaf had in 964, tot belooning zijner getrouwheid, vele rechten en goederen van den roomschen Keizer Otto ten geschenke gekregen in de Maasgouw, ter plaatse genaamd *Casallum*, een gebied, waaruit de latere rijkslanden *Kessenich* en *Thorn* hun bestaan hebben ontvangen. (1)

Ten tijde dat Ansfried het kasteel dier plaats bewoonde (2), had zijne vrome huisvrouw de gewoonte niet alleen bij dag, maar ook zelfs in het duistere van den nacht het slot heimelijk te verlaten, ten einde in eene naburige kapel te gaan bidden. Dat nachtelijk uitgaan der gravin was, door een der dienaren, ontdekt en aan den graaf bekend gemaakt geworden, onder bijvoeging van lasterlijke vermoedens ten opzichte der gravin. De graaf gaf aan die vermoedens zoo spoedig geen geloof, hij wilde zich zelf van de waarheid overtuigen; den volgenden nacht zou hij zelf zijne gemalin gaan bespieden. Doch ziet: vóór het altaar der kapel nedergeknield, vond hij zijne vrome echtgenoot in het

(1) Onder de latere rijksheerlijkheid *Kessenich* hoorden *Hunsel*, *Kinroy* en dat deel der tegenwoordige gemeente *Molenbeersel* bekend onder den naam van *Groot-Beersel*.

(2) De puinhoopen van dit slot ziet men nog heden te *Kessenich* naast de kerk.

gebed verzonken, terwijl hemelsche lichtstralen haar hoofd met eenen helderen glans omgaven.

De graaf, nu ten volle van de onschuld en deugd zijner vrouw overtuigd, besloot den lasterenden dienaar voorbeeldig te straffen; doch Hilsondis verdedigde hem, en deed haren man opmerken, dat deze dienaar veeleër eene belooning dan eene straf verdiend had, naardien hij als getrouwe bediende des huizes voor de eer zijns meesters gezorgd had.

Van dien tijd af legden Ansfried en Hilsondis zich met nog meer ijver op de godsvrucht toe; zij stichtten naast voornoemde kapel een klooster, toegewijd aan Maria, de Koningin des Hemels, hetwelk Ansfried begiftigde met de helft der goederen, die hij van keizer Otto ontvangen had; vervolgens aanvaardde hij den priesterlijken stand en werd in 994 bisschop van Utrecht.

Hilsondis van haren kant, verrijkte dit klooster met al de vrijgoederen, die zij van haren bloedverwant, Swentibold, koning van Lotharingen, geërfd had. Deze bestonden in de heerlijkheden *Strijen*, *Sprundel*, *Gilsen*, *Baerle* en *Sint-Gertruidenberg*. Eindelijk verliet ook zij de wereld en trad met hare éénige dochter, *Benedicta van Teysterbant*, in de nieuwe abdij, waarvan zij eerste abdisse werd.

De reden , waarom zij het kloosterleven aannam , legt zij zelf bloot in de volgende verklaring , die wij in het diploma der stichting vinden opgeteekend : »Ik Hilsondis , gravin van *Strijen* , trachtende Hem na te volgen , die de Bruidegom is der maagden , heb op aanraden van mijnen gemaal , Ansfried graaf van Teysterbant , eene kerk gebouwd op ons vrijgoed *Thorn* , waar mijne dochter *Benedicta* en ik , onze aardsche loopbaan , onder den regel eener heilige gehoorzaamheid willen eindigen , opdat wij in het toekomstig leven , gehuld in het kleed der onschuld , mogen geraugschikt worden onder de Engelen , aan de rechter zijde van den rechtvaardigen Rechter.»

Ook Ansfried was gelukkig in het verheven ambt , waartoe God hem geroepen had. Op den dag zijner bisschopswijding had hij zijne krijgsmanstoerusting op het altaar der H. Maagd nedergelegd , en in heilige verrukking uitgeroepen : »Tot hieraan heb ik enkel voor tijdelijken roem gevochten , en de vijanden der armen en der weduwen bestreden , maar voortaan stel ik mij onder de bescherming der H. Maagd Maria , opdat ik alleen de eer van God en de zaligheid mijner ziel moge beoogen.»

Ansfried overleed in geur van heiligheid in het jaar 1008. Zijn feestdag wordt in het bisdom Roermond op den 15^{den} Mei gevierd. Hilsondis en Benedicta stierven te *Thorn*, en lieten aan hare kloostergezellinnen de treffendste voorbeelden van eenen christelijken levenswandel na. Hare beenderen rusten daar in eene rijkversierde houten kist. Haar grafmonument met inschrift bevindt zich in het koor der vroegere abdij-kerk, thans parochiekerk, welke als gebouw, een der kostbaarste pronkjuweelen van Nederland is.

BETRACHTING.

Wij hebben u, lieve lezer! met de geschiedenis van den oorsprong der abdij van *Thorn* willen bekend maken, ten einde u te toonen, hoe deze plaats reeds sedert eeuwen aan Maria, de Koningin des Hemels, is toegewijd; en hoe er de zalige Moeder van onzen Heere Jesus Christus, sedert onheugelijke tijden, is geëerd en aangeroepen. Dààr immers ging de vrome Hilsondis het beeld en de bidkapel van Maria, dagelijks bezoeken, niettegenstaande zij daarom aan hoon en laster werd blootgesteld. Dààr in het Maria toegewijde Nonnenstift sleet zij de laatste dagen van haar leven, in heilige

navolging van haar, die de Moeder is van onschuld en genade.

Ook daar vertoefde, en bad meermalen, in het stof nedergekniel, een man die de Mariakerk van *Thorn* met vele schatten en goederen verrijkte; Ansfried, de rijke graaf van Brabant en Teysterbant, die als edele ridder, zijnen degen ter beschikking van Maria stelde, toen hij dien op haar altaar nederlegde; Ansfried, die als bisschop van Utrecht, de liefde tot Maria in aller harten heeft trachten op te wekken en aan te kweken; Ansfried, die, als vereerder en dienaar van Maria, onder het getal der Heiligen des Hemels verdiend heeft opgenomen te worden.

Zóó werd de eeredienst der Moeder Gods vóór negenhonderd jaren reeds in *Thorn* begunstigd en aangemoedigd door het stichten eener abdij, en door den vromen levenswandel van twee vorstelijke personen.

Nu gaan wij tot het verhaal over van eene andere stichting, welke niet minder dan de vorige, wonderbaar is in hare vestiging en edel in hare stichteressse, en die ook binnen de grenzen der gemeente *Thorn* haren oorsprong heeft genomen. Doch lezen wij eerst het volgende

GEBED

VAN TOEWIJDING AAN MARIA DOOR DEN
H. ALOYSIUS VAN GONZAGA.

Heilige Maagd Maria, mijne Koningin, ik werp mij in den schoot van uwe barmhartigheid, en stel van dit oogenblik en voor altijd, mijne ziel en mijn ligchaam onder uwe opperhoede en bijzondere bescherming. Ik vertrouw op U, en stel in uwe handen al mijne hoop, al mijn troost, al mijne pijnen en ellenden, den loop en het einde van mijn leven, opdat al mijne werken, door uwe heilige voorspraak, geschieden volgens uwen wil en dien van uwen Goddelijken Zoon Jesus Christus onzen Heer Amen.

§ II.

DE STICHTERES DER KAPEL VAN O. L. VROUW
AAN DE LINDEN.

Ouder de kanonikessen, die te *Thorn*, in de XVII^{de} eeuw eene prebende bekleedden, verdient Clara-Elisabeth, gravin van *Manderscheid* eene bijzondere vermelding. Zij werd geboren in 1631, uit het huwelijk van Arnold, graaf van *Manderscheid-Blankenheim*, heer tot *Junkeraedt*,

Daun en Erp, met *Antonia-Elisabeth*, gravin van *Manderscheid-Gerolsteyn*. Hare geboorteplaats moet hoogst waarschijnlijk gezocht worden in de voorouderlijke residentie harer familie, het slot *Blankenheim* aan de *Ahr*, in *Rijnland*.

Het grafelijk huis *Manderscheid* spruit, volgens eenige schrijvers, uit eenen tak der oude vorsten van *Austrasië* voort en beschouwt den beroemden koning *Swentibold* van *Lotharingen* als zijn stamvader.

Dit geslacht zou dus verwant zijn met den *H. Ansfried* en diens echtgenoot *Hilsondis* van *Strijen*, stichters der abdij van *Thorn*.

Koningen en keizers rekenden het zich eene eer, de graven van *Manderscheid* onder hun gevolg te tellen; de voornaamste stiften van *Duitschland*, zoo als *Straatsburg*, *Ments*, *Keulen* en *Trier*, openden met blijdschap de deuren hunner kapittels, voor de leden van dit edel geslacht.

Clara-Elisabeth bekleedde in het vrije keizerlijk stift *Thorn* het ambt van kanonikesse, terwijl zij tevens dekanesse was van het stift *Elten*, bij *Emmerich*, en scolasterin van het vorstelijk stift *Essen*. Hare zuster *Anna-Juliana*, gravin van *Manderscheid*, was destijds vorstin-abdis van *Thorn*.

Clara-Elisabeth stond onder hare gezellinnen in hoog aanzien , niet alleen om hare edele geboorte , maar ook wegens harer teedere godsvrucht , harer buitengewone liefde jegens den evenmensch en hare zeldzame verdueligheid , waarmede zij de aanhoudende smarten verdroeg , die hare levensbaan kenmerken .

In hare jonge jaren , toen zij nog niet lang te *Thorn* vertoefde , werd deze adellijke dochter door eene hevige ziekte aangetast , ten gevolge waarvan hare ledematen zoo verlamd bleven , dat hare beenen haar weigerden te dragen , en zij genoodzaakt was onophoudelijk het bed te bewaren . Daarbij voegden zich nu en dan nog aanvallen van koliek , die zoo onverdragelijk waren , dat zeer dikwijls de voorbijgangers op de straat , haar gekerm konden hooren .

Haar lichaam — zegt de schrijver van haar leven — was gelijk geworden aan een gasthuis , waarin alle soorten van kwalen zich vestigden . Men had opgemerkt , dat zoodra er eene krankheid onder het volk uitbrak , de gravin daardoor bijna altijd het eerst werd aangevallen . Ook viel zij dikwijls in onmacht , zoodat zij geen teeken van leven meer gaf , en de huiskapellaan

en de kamerjufvrouwen haar gedurig moesten bewaken (1).

Eens werd zij aangetast door eene hevige pijn in de heupen , welke drie weken duurde ; daarna bleef zij gedurende twee maanden zoo gevoelloos , dat men haar met eene naald of speld kon steken , zonder dat zij het minste teeken gaf van smart. Langzamerhand kwam het gevoel weder terug ; maar zij bleef nu zoo zwak , dat zij gedurende vijf jaren noch soep , noch brood , noch vleesch , noch wijn kon gebruiken , en zich alleen moest vergenoegen met water en gekookte karnemelk.

Veertig lange jaren heeft de ongelukkige gravin in dezen ziekelijken toestand doorgebracht ; en toch heeft men haar nooit hooren morren of verdrietig gezien. Het gebed en de werken van godsvrucht waren hare uitsluitende bezigheid. De vreedzame tusschenuren , die de ziekte haar vergunde , bracht zij door met borduren en stikken : menige kerk van de omstreken kan nog heden ten dage sieraden toonen , die door hare hand vervaardigd zijn.

In de nabijheid van *Thorn* deed zij de heerlijke kapel van O. L. Vrouwe bouwen , waarover wij weldra zullen spreken.

(1) Eene dezer noemde zich *Magdalena Croey*.

Zij stichtte nog in de kerk dier plaats eene zondagsch-christelijke leering voor de kinderen , benevens vier leesmissen 's jaars , en ééne plegtige hoogmis op den 7 Augustus , den feestdag van den H. Albertus. Tot dat doeleinde schonk zij , aan de kerk van *Thorn* , drie bunder weide en bouwland , waarvan de stichtingbrieven den 28 December 1670 werden opgesteld. Om den ijver der kinderen in de kennis van den godsdienst aan te moedigen , besteedde zij , telken jare , eene som gelds tot aankoop van geschenken en prijzen , voor de vlijtighen en braafsten onder hen.

Zij had hare kamer doen inrichten tot eene kapel , waarin , door pauselijke gunst , het H. Misoffer dagelijks werd opgedragen. Haar huisgezin had veel van het aanzien eens kloosters. Hare dienstboden waren de voorbeeldigste en vreedzaamste lieden der stad ; ieder huisgenoot moest geregeld het morgen- en avondgebed bijwonen , en dagelijks werd gezamenlijk de rozekrans gebeden.

Te midden van haar smartvol leven vergat de vrome gravin den lijdenden broeder niet. Ten einde de zieken en armen van geneesmiddelen te voorzien , had zij te *Thorn* eenen artsijnwinkel doen oprichten , waaraan zij jaarlijks twee- tot

driehonderd rijksdaalders besteedde. Den zieke, die bij haar ondersteuning zocht, reinigde en verbond zij met eigene handen.

Na den hevigen brand, die den laatsten dag Mei 1665, te *Roermond* meer dan duizend huizen in de asch legde, kwamen vele gekwetste en met brandwonden overdekte menschen tot haar om genezen te worden. Men zag somtijds twintig, dertig, ja vijftig lijdens vóór hare deur geschaard en hunne beurt afwachten. De gravin liet ze één voor één voor zich komen, onderzocht de ziekte, zuiverde en verbond de wonden, gaf medicijnen en verpleegde de armen meestal op eigen kosten, totdat zij hersteld waren.

De genezingen, die onder hare leiding geschieden, waren zóó menigvuldig en buitengewoon, dat God haar de genade der wonderen scheen verleend te hebben. Lieden, die jaren lang, onder de behandeling der bekwaamste geneesheeren geweest waren, kregen te *Thorn* in korten tijd de gezondheid weder.

Dagelijks liet zij hare tafel met kostbare spijzen voorzien, die zij dan, zonder er iets van gebruikt te hebben, naar de zieken en noodlijdenden zond, terwijl zij zich alleen met melk en een weinig soep vergenoegde.

In 1683 werd zij erger dan ooit door ziekte bezocht ; haar lichaam was opgezwollen , als dat van eene waterzuchtige ; men verwachtte elken dag hare laatste oogenblikken. Op zekeren dag — het was de feestdag van O. L. Vrouwe boodschap — lag zij gansch uitgeput en schier zieltogend ; de huisgenooten en bureu hadden reeds de gebeden voor de stervenden begonnen , toen zij eensklaps weder tot zich kwam , zich oprichtte , hare kleederen vroeg , die aantrok en op het bed bleef zitten , alsof haar niets meer deerde , dan hare gewone lamheid.

Hare onbeperkte liefde tot den evenmensch deed haar schier haar eigen lijden vergeten. Zij spoorde een ieder , die tot haar kwam , tot vreedzaamheid en eendracht aan ; en niet zelden werd zij als middelares ingeroepen bij moeilijke aangelegenheden. Haar doorzicht was zoo helder , hare bedoeling zoo zuiver en edel , dat vele lieden bij haar kwamen raad vragen en haar de geheimen huns harten toevertrouwden. Hare vermaningen waren zoo krachtig , dat zij tot in het binnenste der ziel doordrongen. Hare ootmoedigheid was zoo groot , dat zij zich aan de bevelen der armste en eenvoudigste menschen onderwierp. Op haar kon men in waarheid dezen spreuk toepassen : *Hoe verhevener van bloed, hoe*

eenvoudiger van gemoed, Voor hare zedige en eenvoudige kleeding verkoos zij doorgaans het aschgrauw, omdat dit de kleur is der kleederen, welke de zusters van den derden regel van den H. Franciscus dragen, aan welke orde zij sedert lang was aangesloten (1).

Drie maanden vóór haren dood kreeg zij eene ontsteking aan de lever, die vergezeld ging van de waterzucht. Moeilijk, ja onmogelijk zou het zijn de hevigheid der smarten te schetsen, welke zij gedurende hare laatste levensmaanden verduurde, doch onderworpen aan Gods wil en geduldig als altijd, vond zij haren grootsten troost, in het verlangen naar den schoonen Hemel, waarvoor zij steeds geleefd en geleden had. Haar eenigste verdriet was dit: dat zij thans de zieken en noodlijdenden niet anders meer, dan door aalmoezen kon helpen.

Twaalf dagen vóór haar overlijden, ontbood zij haren biechtvader; deze was een minderbroeder uit het klooster van *Maeseyck*. Zij begreep het gevaar, waarin haar leven was, en wilde, alvorens het te sluiten, zich nog eens met haren

(1) De zusters van den derden regel van den H. Franciscus bezaten te *Thorn* een klooster. Het zegel dezer congregatie bestond in het afbeeldsel van den gestigmatiseerden H. Franciscus met dit omschrift: ✠ SIGIL. TERTIAR. CONGREGAT. THORENS.

Schepper verzoenen door eene opregte biecht. Kort daarna liet zij zich in tegenwoordigheid van de kanonikessen en kapittelheeren, de H. H. Sacramenten der stervenden toedienen. Ten afscheid gaf zij nog vele zalige vermaningen aan hare medezusters, en stelde haar de verbintenis- sen voor, welke zij vooral, die van de geestelijke goederen genieten, jegens den godsdienst hebben.

Den 4 April 1688, omstreeks zes uren 's avonds, overviel haar eene flauwte; men zou gezegd hebben, dat zij den doodstrijd begonnen had. Een ieder snelde toe, om haar te zien sterven, want het volk beschouwde Clara-Elisabeth als eene heilige. Zij lag daar rustig en bleek, als een wassen beeld op de sponde uitgestrekt, zonder gevoel en zonder beweging. De omstanders meenden dat zij dood was; de geneesheer was van hetzelfde gevoelen; reeds was de priester, die haar vroeger de H. H. Sacramenten had toegediend, genaderd, om de gebeden voor de overledenen bij haar lijk te lezen, toen zij plotselijk tot zich zelve terug kwam.

»Gij hebt ons bedrogen, Freule — zeide de priester — wij allen meenden, dat gij overleden waart.»

»Ik weet — antwoordde zij — dat ik zeer zwak ben; maar ik meende niet, dat mijn

uiteinde zoo nabij was. Ik heb de benauwdheden des doods reeds vijf malen ter liefde van mijnen God verduurd , en ben nu bereid ze tot het einde toe te doorstaan. Bidt allen voor mij , opdat ik niet kleinmoedig worde. Ondertusschen hoop ik , dat de dood mij niet langer zal bedriegen ; want er is niets , wat mij aan de wereld hecht. Eéne rede , waarom ik wel eens gewenscht heb in het leven te blijven , is : den dag te mogen aanschouwen , waarop mijne schoonzuster Katholiek zou worden ; ik zou niet gaarne zien , dat zij , die de moeder is van zestien katholieke kinderen , gevaar liep , na dit leven eenen verkeerden weg in te gaan (1). Ik heb om die genade te verwerven alle pogingen aangewend , maar het schijnt , dat God mij dit genoeg hier in dit leven weigert ; ik betrouw dat hare bekeering mijn dood volgen zal. U , Eerwaarde Heer — voegde zij er bij , zich tot haren biechtvader wendende — bid ik mijnen broeder te melden , dat hij zich over mijnen dood niet te zeer ontstelle ; maar dat hij mijne schoonzuster zegge ,

(1) De tweede vrouw van haren broeder Salantiu-Ernst , de rijksgravin Christina Elisabeth von *Erpach* , was Lutersch ; maar zij overleed den 26 Nov. 1692 , in den schoot der Katholieke Kerk. Bij voorgeselde zestien kinderen zijn ook gerekend die van Salantiu's eerste vrouw , Ernestina , vorstin van *Sayn* en *Wittgensteyn*.

dat ik haar alle geluk toewensch in de eeuwigheid. Dat zich mijn broeder moeite geve om zijne huisvrouw tot goede gevoelens te brengen; ik zal God in den Hemel, alwaar ik hem welhaast hoop te zien, voor hare bekeering bidden." Na deze woorden gesproken te hebben, waren hare krachten uitgeput; hare oogen bleven gebroken, zij zagen het licht dezer aarde niet meer.

Eindelijk den 7 April 1688, 's morgens ten zes uren, na den bitteren lijdenskelk tot op den bodem toe geledigd te hebben, verliet de reine, engelachtige ziel van Clara-Elisabeth van Manderscheid dit dal van tranen, om, naar men vertrouwen mag, in den schoonen Hemel de kroon der gelukzaligen te ontvangen.

Haar stoffelijk overschot werd onder het koor der kerk, in de grafkrypte des kapittels bijgezet, waar men nog heden haar gebeente met eerbied aanwijst. Het volk noemt haar naam nog altijd als dien van eene vriendin der armen en ongelukkigen, en de Kapel van O. L. Vrouw aan de *Linden*, die zij gesticht heeft, meldt het den vreemdeling welk eene ijverige dienaress van Maria zij was.

Op het marmeren grafmonument, dat haar in de prachtige stiftskerk te *Thorn* werd opgericht, ziet men de gravin afgebeeld in koorgewaad,

met rochette en camaille, voor het beeld van den gekruisten Zaligmaker nedergeknield. Het onderschrift luidt :

ILLUSTRISSIMÆ AC REVERENDISSIMÆ

D. D. CLARÆ ELISABETHÆ

DECANÆ IN ELTEN , CANONICÆ IN THORN

NATÆ COMITISSÆ DE

MANDERSCHEYDT-BLANCKENHEIM

LIBERÆ DOMINÆ IN JUNKERAEDT, DAUN ET ERP.

HIC RECUBAT MERITIS OPERUM CUMULATA BONORUM ,
LECTO FIXA DIU CORPORE , MENTE DEO.

AEGROTIS MEDICAM , QUÆ NUMINIS ARSIT AMORE ,
QUAM SIBI NON POTUIT , PRÆSTITIT ÆGRA MANUM.
ÆGRA QVATER DENOS STRATIS AFFIXA PER ANNOS ,
SEPTIMA VBI APRILIS FVLST, IN ASTRA VOLAT.

CLARA TOT EXIMIIS MERITIS CUMULATA PATRONAM
CLARUIT EMPYRIIS ELISABETHA CHORIS.

Dat is :

»Aan de doorluchtige en zeer eerwaardige vrouwe , *Clara-Elisabeth* , dekanes te *Elten* , kanonikes van *Thorn* , geboren gravin van *Manderscheid-Blankenheim* , vrijvrouw te *Junke-raedt* , *Dawn* en *Erp*. Zij rust hier, verrijkt met de verdiensten harer goede werken , de vrouw, die langen tijd met het lichaam aan het smartbed , maar met den geest aan God gehecht was. Uit liefde , waardoor zij jegens God brandde, strekte

zij, zelve ziek zijnde, hare hand uit tot de zieken, en verschafte hun genezing, welke zij zich zelve niet geven kon. Ziekelijk en bedlegerig gedurende veertig jaren, toog zij hemelwaarts den 7 April 1688. Clara-Elisabeth heeft door hare schitterende verdiensten hare patronessen verheerlijkt in den Hemel.”

In dezelfde stiftskerk, op de altaren van den H. Michaël en van den H. Georgius, die zij hoogst waarschijnlijk met giften verrijkt of opgericht heeft, leest men :

CLARA-ELISABETH

GRÄVIN ZU MANDERSCHIEDT-BLANKENHEIM
FREYFRAU ZU JUNKERATH, DAUN UND ERP,
DER KEYSERL. GRÄFL. FREYWELT, STIFTERN
ESSEN UND THORN UND ELTEN
RESPECTIEF SCOLASTERIN, CANONESSE UND
CAPITELARIN.

BETRACHTING.

Wie gij zijt, o Christen, welke betrekking gij ook vervult, hoedanig uw lot zij in deze wereld; of God u met tegenspoed bezoekt of met voorspoed zegent, of gij tot den geringen en behoefstigen stand der maatschappij behoort, of in de kringen van den hoogen adel uwe plaats

hebt , altijd en overal kunt en moet gij God dienen , en u op de beoefening der deugd toelleggen . Dat wist onze gravin , daarvan was zij in het diepste haars harten overtuigd . Geboren uit de oud-grafelijke familie van Manderscheid , opgevoed volgens de eischen eener verfijnde beschaving en bevriend met de edelsten des lands , in wier kringen zij dagelijks toegang had , gezegend daarenboven met rijkdommen in overvloed , bezat de jeugdige Clara-Elisabeth alles , wat haar in het oog der wereld gelukkig kon maken . Ik zeg in het oog der wereld ; want in haar oog maakt de ware deugd alleen den mensch gelukkig ; en om die te verkrijgen , meende zij niet lang te moeten uitstellen . In een leeftijd , waarop de wereld , met hare verleidende bekoorlijkheden en haar schijngeluk , zulk een machtigen invloed uitoefent op het hart van menig jeugdigen Christen , vatte Clara-Elisabeth het moedige besluit , zich geheel en al aan God toe te wijden .

Te dien einde verliet zij haar ouderlijk huis , deed vrijwillig afstand van alle voorrechten aan haren adellijken stand verbonden en stelde zich op gelijken voet , met de geringste en eenvoudigste harer medemenschen . In hare diepe nederigheid vond zij behagen diegenen te gehoorza-

men , welke zij geroepen was te bevelen. In de beoefening der naastenliefde was zij onvermoeibaar. Zij voedde de armen , zij verbond de gewonden , zij verzorgde de zieken , zij vergat zelfs hare eigene krankheid , om het leed van anderen te verzachten. *Zij beminde den luister van Gods huis* , welks altaren zij met eigen hand versierde , en schonk een groot gedeelte van haar uitgestrekt vermogen weg , tot vestiging van vrome stichtingen en werken van liefdadigheid.

Doch boven al ging de eeredienst van Maria haar ter harte. Zij wist het , dat de Hemelsche Vader aan haar niets weigert , die Hij zijne welbeminde dochter noemt ; dat God de Zoon geene gunst ontzegt aan zijne Moeder , en dat de H. Geest met welwillendheid luistert naar de stem zijner zuivere Bruid. Zij wist ook , wat de H. Bernardus verzekert , dat het nooit gehoord is , dat Maria iemand verstooten heeft , die op haar zijn betrouwen gevestigd had. Om dit betrouwen op Maria bij de geloovigen te doen toenemen en de verheerlijking dier hemelsche Koningin op aarde uit te breiden en te vestigen , deed zij de thans zoo wijd beroemde kapel van *O. L. Vrouw aan de Linden* bouwen. Zij vleide zich met de zoete hoop en het stellig vooruitzicht , dat Maria dit haar toegewijd bedehuis welwillend

in bescherming zoude nemen , en van dáár uit hare magt en moederlijke toegenegenheid op tastbare wijze zou doen gevoelen ook aan het latere nageslacht , dat haar te dier plaatse in groote menigte zou komen aanroepen als de *Troosteres der bedrukten*. Haar vooruitzigt heeft zich verwezenlijkt , hare hoop is niet beschaamd geworden.

De nagedachtenis van Clara-Elisabeth van Manderscheid verdient alzoo eene dubbele vermaardheid, *clarescit utroque*. Muntte zij uit door den adel harer afstamming en geboorte , meer nog schitterde zij door den adel harer deugden , waardoor zij ons allen ter navolging strekt. Zij was — zoo merkt de geschiedschrijver van haar leven op — een voorbeeld van geduld gedurende al den tijd harer langdurige ziekte ; den naam van *kranke freule* beschouwde zij als eeretitel. In hare verduldigheid was zij ootmoedig , en in haren ootmoed vol liefde , en in hare liefde vol gediensdigheid jegens den evenmensch.

Mogt zulke getuigenis ook eens van ons worden afgelegd !

GEBED

VAN DEN H. BONAVENTURA TOT DE H. MAAGD MARIA.

O Maria, genaderijke Maagd en Moeder van God, ware troosteresse van alle bedroefden, die tot U hunne toevlucht nemen, ik bid U, wees toch altijd mijn steun en troost in al de wederwaardigheden van dit aardsche leven. En als ik eenmaal van deze wereld moet scheiden, en voor de rechtbank van uwen goddelijken Zoon, over al mijn doen en laten, rekenschap zal hebben af te leggen, gewaardig U dan, o goede Moeder, mij te beschermen en bij te staan; opdat ik, door uwe tusschenkomst, het vonnis der eeuwige verwerping ontkome, en met alle uitverkorenen de eeuwige vreugde des Hemels moge binnengaan. Amen.

§ III.

HET HUIS VAN NAZARETH TE LORETTO IN ITALIE.

In de nabijheid van het vorstelijk *Thorn*, ter plaatse waar thans de kapel van O. L. Vrouw staat, lag eertijds een huisje, dat bij de lieden van den omtrek in geen goeden geur stond. Dicht bij dat gebouw, aan den voet van twee

lindeboomen , was men gewoon, ter gelegenheid van de jaarlijksche processie, die 's Zondags na H. Sacramentsdag uittrok, een altaar op te richten , waarop het Allerheiligste rustte, terwijl de priester eene toespraak, in de open lucht, hield tot het aanwezige volk.

De vrome gravin , wier levensbeschrijving wij medegedeeld hebben , gevoelde op zekeren dag eene gansch bijzondere en dringende begeerte naar de genezing harer verlamde voeten , die haar tot hieraan allen dienst geweigerd hadden. In haar vurig verlangen beloofde zij , Maria ter eere , eene kapel nabij de Linden te bouwen, gelijk aan die van Loretto in Italië , onder voorwaarde , dat zij die plaats nog eenmaal te voet zou mogen bezoeken. En ziet , eensklaps stond zij van haar lijdensbed op, en wandelde van haar huis te *Thorn* tot aan de *Linden* , zonder te moeten rusten.

Getrouw aan hare belofte en uit dankbaarheid jegens God en Maria voor de haar zoo wonderbaar verleende hulp, besloot zij ter gemelde plaatse eene kapel aan te leggen , in den vorm van die van Loretto. Te dien einde — zoo voegt de overlevering er bij — zond zij een bekwaam bouwkundige naar Italië , om het plan dier kapel op te nemen.

Loretto is een stadje gelegen op den weg van Ancona naar Rome , en is wereldberoemd , wegens zijne kapel van O. L. Vrouw , welke duizende bedevaartgangers van heinde en ver komen bezoeken. Men verhaalt , dat deze kapel , doorgaans de *Casa sancta* genaamd , het oorspronkelijk huisje is , waarin Jesus de Verlosser met zijne heilige Moeder Maria en den vromen H. Joseph te Nazareth gewoond heeft. De overlevering zegt , dat het door de Engelen uit Nazareth overgevoerd werd naar Dalmatië en van daar naar Loretto. Zulks zou geschied zijn onder de volgende omstandigheden.

In het jaar 1291 , na den bekenden slag van Ptolomeüs , was het Heilig Land wederom in de handen der Saracenen gevallen. De kerk van Nazareth , door de H. Helena , boven Jesus' woning gebouwd , was door de barbaren meedoo-genloos omvergehaald en het nederig huisje , dat gedurende zoo vele jaren tot verblijf en woonstede gestrekt had aan de H. Familie , stond op het punt een zelfde lot te zullen ondergaan , toen , op den nacht van den 10 Mei , de Engelen het daar opnamen en het naar de oevers der Adriatische zee overbrachten , waar zij het op eene hoogte tusschen *Tersatz* en *Fiume* nederzetterden.

Hoe verwonderd moeten de bewoners dier omstreken niet geweest zijn, toen zij eensklaps in den vroegen morgen een vreemdsoortig gebouw zagen staan op eene plaats, waar zij 's avonds te voren en vroeger, nooit noch huis noch hut gezien hadden. Zij onderzochten het van alle kanten nauwkeurig; het was uit cement en roodkleurige baksteen zamengesteld; zij bewonderden diens eigenaardigen bouwtrant, diens ouderwetsche tint, en echt oosterschen vorm. Zij konden zich niet verklaren, hoe zulke dunne muren, op den lossen grond daar neêrgezet, zich konden staande houden.

Doch hunne verbazing moest nog hooger stijgen, toen zij dat geheimzinnig gebouw binnentraden. De geheele woning bestond uit een langwerpig vierkant. Het dak, waarop van buiten een torentje prijkte, was van binnen blauw gekleurd en met vergulde sterren gesierd. De muren, zonder smaak en bouworde opgericht, waren beschilderd en stelden de voornaamste lotgevallen voor, uit het huisje van Nazareth. Eene breede deur in den linker, en een eng venster in den rechter zijmuur, verschaften toegang en licht tot het Heiligdom. Trad men die zijdeur binnen, dan zag men van den eenen kant een steenen altaar, waarop een kruisbeeld

prijkte in byzantischen stijl , en naast dat altaar eene soort provisiekast , zooals men die in behoeftige huisgezinnen aantreft. Verder in de tegenovergestelde richting van het altaar en aan het andere einde van het langwerpig vierkant, ontwaarde men een schoorsteen in den vorm eener nis , en daar naast het beeld der H. Moedermaagd , met haar goddelijk Kind op den arm. Dit beeld was omhuld met een rood wollen kleed.

Zóó had het eerbiedwaardig huisje gedurende drie en een half jaar te *Tersatz* in Dalmatië gestaan , toen de Engelen het andermaal opnamen en het, den 10 December 1294, over de Adriatische zee naar *Loretto* in Italië voerden.

De plaats , waar het werd nedergezet , was te dien tijde een uitgestrekt bosch , 't welk toebehoorde aan eene adellijke weduwe, *Laureta* genaamd. Aan den naam dezer persoon , of misschien ook aan de laurierboomen , die daar in menigte groeijen , ontleent het tegenwoordige *Loretto* zijn naam.

»Daar heeft men dit huisken — zoo verhaalt *Bernhard Surius*, een pelgrim uit *Roermond* geboortig (1) — begonnen in groote eer te houden. Maar aangezien , dat er veel dieven in dat bosch

(1) De godvruchtige Pelchrim ofte Jerusalemsehe reyse van *Bernard Surius*, Brussel 1661 in 8° bladz. 348.

waren, die de pelgrims knevelden en vermoorden, is hetzelfde, acht maanden later, voor de derde reis, verplaatst en wel op eenen naburigen berg, toebehoorende aan twee gebroeders. Maar als deze, uit gierigheid over den offer, in twist geraakten, is hetzelfde omtrent twee honderd schreden verder, langs den grooten weg op *Ricanati* verschoven. Het is daar, dat het huisken van *Nazareth*, in onze dagen nog te zien is, en door talrijke pelgrims uit alle deelen der wereld bezocht wordt.”

Paus Clemens VII, die eenen bijzonderen eerbied voor het bedehuis van Loretto had, zond eenige ingenieurs naar Dalmatië en vervolgens naar Nazareth, om de plaatsen, waar het gestaan had, op te nemen en de overlevering des volks, betrekkelijk dit eerwaardig gebouw, op te sporen. Ook deed hij het huisje door den bouwkundigen *Nerucci*, volgens den nieuwen bouwtrant, versieren en ten gerieve der pelgrims, in plaats van ééne deur nog twee andere in het gebouw aanbrengen.

Nog andere Pausen hebben de kapel van Loretto met rijke geschenken vereerd, haar van buiten met marmer doen bezetten, en met eene kostbare domkerk overdekt. Van binnen is zij allerprachtigst en kostbaar. Het altaar, waar-

boven het beeld van O. L. Vrouw prijkt , is met kostbare luchters en prachtige bloemvazen voorzien. Vóór het altaar hangen *drie* , en voor het beeld der Moeder Gods *zeven* lampen, allen van goud. Onder de voornaamste kostbaarheden, die men er aantreft , munt vooral het zilveren beeld uit van een' Engel , dat een gewicht heeft van meer dan 400 pond en door Lodewijk XIII , koning van Frankrijk, aan de kapel geschonken is.

Ten slotte geven wij hier — volgens den reeds gemelden Bernard Surius — de hoogte, lengte en breedte , alsmede de beschrijving aan van het plan der beroemde Loretto-kapel, zooals zij thans is. Vooraf meenen wij den lezer de opmerking te moeten maken , dat de lengtemaat van één voet hier gelijk is aan twaalf duim oude maat.

De kapel is in het geheel *twee-en-veertig* voet lang en *achttien* voet breed ; hare muren hebben een hoogte van *negen* voet *vier* duim , op eene dikte van *twee* voet *zeven* duim. De oude , nu toegemetselde deur, is *tien* voet hoog en *zes* breed ; zij staat *vier* voet van de nieuwe deur, *zes* van de provisiekast verwijderd. De schoorsteen is van binnen *zes* voet hoog en *drie* voet breed ; hij staat van den noorder muur *acht* , en van den zuider muur *zes* voet verwijderd. Het rondel of

ovaal , waarin het beeld van O. L. Vrouw staat , is *acht* voet hoog en *vijf* breed , *één* voet diep en *tien* voet boven den vloer verheven. Het beeld zelf is *vier* voet , *vier* duim hoog. Het altaar is *vijf* voet hoog , *zes* voet *drie* duim lang , en staat *elf* voet van den schoorsteen , *zes* van den noorder muur , en *acht* van den zuider muur verwijderd. Het venster is *vier* voet *zes* duim hoog , en *vier* voet breed. De nieuwe deuren zijn *vijf* voet *zes* duim breed en *negen* voet hoog. De twee steenen altaar trappen zijn *elf* duim hoog.

Ziedaar , lieve lezer , de trouwe beschrijving van het wereldberoemde bedehuis van Loretto , dat tot model moest dienen van de kapel , welke de gravin Clara-Elisabeth van Manderscheid-Blankenheim besloten had ter ere van Onze Lieve Vrouw , te *Thorn* aan de *Linden* te doen bouwen.

BETRACHTING.

Met alle recht mag het huisje van Nazareth , te Loretto , genoemd worden *casa sancta* , dat is , *heilig Huis* ; want het is gedurende vele jaren de woonplaats geweest van de heiligste Familie , welke ooit op aarde geleefd heeft , van Jesus den Verlosser der wereld , van Maria

de gezegendste onder alle vrouwen , van Joseph het volmaaktste voorbeeld van vaderlijke deugd.

In dat huis werd door een Engel de blijde boodschap aan Maria gebracht , dat zij door God bestemd was, moeder te worden van den Verlosser der wereld ; dáár woonde zij met haren zuiveren bruidegom en haar goddelijk Kind in stille vrede en heilige eendracht. Dáár wies Jesus op , en nam Hij toe in jaren, in wijsheid en bevalligheid bij God en de menschen ; dáár sleet Hij het grootste gedeelte zijns levens, in gezelschap zijner lieve Moeder en zijns dierbaren voedstervaders, aan wie hij onderdanig was, *Erat subditus illis*.

Het huisje van Nazareth zal ten allen tijde het toonbeeld blijven der christelijke huisgezinnen. Jesus , Maria en Joseph leefden dáár als nederige menschen , in armoede en vergetelheid bij de wereld. Maar het ware geluk bestaat ook niet in het bezit van rijkdommen, in het genot van wereldsche vermaken of in de achting der menschen. Het ware geluk bestaat in de trouwe dienst van God , in eenen heiligen levenswandel. Wie het elders meent te vinden , bedriegt zich en komt in tegenspraak met het voorbeeld , dat dit heilig Drietal aan alle Christenen geeft.

Jesus had ook rijk en machtig kunnen zijn in deze wereld ; want als God, behoort Hem alles

toe ; Hij had ook de eer en achting der menschen tot zich kunnen trekken ; want Hij bezat de macht der wonderen ; maar Hij vluchtte die liever en wilde arm en onbekend blijven , om ons menschen een voorbeeld te geven van volmaakte belangloosheid en diepe nederigheid. Jesus , die bij zijne geboorte , door de Engelen in de velden van Bethlehem bezongen , en door de koningen uit het Oosten aanbeden was geworden , wilde als een eenvoudig menschenkind gehoorzamen aan de bevelen van twee armelijke lieden , Maria en Joseph , hen eeren als zijne ouders , hen helpen in hunnen arbeid , hun bijstaan in hunne noodwendigheden , en zóó de kinderen leeren , welke heilige pligten van liefde en eerbied , van gehoorzaamheid en behulpzaamheid , zij jegens hunne ouders te vervullen hebben.

Het huisgezin van Nazareth was eene afspiegeling des hemels op aarde. Jesus was de heiligheid zelve. Maria was door God vrijbewaard zelfs van de erfzonde , en later nog begroet geworden door den Engel ; *vol van gratie*. Zij was dus ook een toonbeeld van heiligheid. En om de verhevene deugd van den H. Joseph naar waarde te schatten , behoeven wij slechts te weten , dat hij door God was uitgekozen , om de

behoeder van het goddelijk Kind en de vertrou-
weling en bruidegom van Maria te zijn.

In dat heilig huisgezin heerschten de voorbeel-
digste zorgvuldigheid , de treffendste voorkomen-
heid , de meest ongestoorde vrede , de volmaakt-
ste eendracht en gehoorzaamheid , de innigste
toegenegenheid , de teederste liefde.

Mogten die deugden ook eene ruime plaats
vinden in alle christelijke huisgeziunen , mogten
die deugden wel behartigd worden door al de
leden eener zelfde woonstede ; hoe gelukkig en
gezegend zouden zij allen niet zijn ! Zulk huis-
gezin zou een levend afbeeldsel zijn van de
heilige Familie , gelijk de kapel van Thorn in
hare bouworde , vorm en plan een getrouwe
navolging is van het huisje , waarin de H.
Familie te Nazareth gewoond heeft.

GEBED

TOT JESUS , MARIA , JOSEPH.

Jesus , Maria , Joseph , schitterende toon-
beelden van beproefde deugd en onovertroffen
heiligheid ! Gij hebt op aarde als geringe ,
eenvoudige en ongeachte lieden willen leven ,
ofschoon gij de waardigste personen waart , welke
de wereld ooit bezeten heeft. Gij hebt een arm,

werkzaam en boetvaardig leven geleid , en zijt daardoor des te rijker in hemelsche goederen , des te grooter in de oogen van God geworden. Gij zijt hier miskend , gekweld en versmaad geworden , en toch verdient gij alle hulde en eerbied , van Engelen en menschen. Beschaamd over onzen hoogmoed en eigenliefde , over onzen afkeer van alle versterving , armoede en beproeving , knielen wij voor uwe voeten neder en smeeken U : leert ons voortaan geduldig , verstorven , nederig en onderworpen zijn aan alle beschikkingen van God ; opdat wij , na uwe deugden te hebben nageleefd hier op aarde , u eenmaal mogen aanschouwen in het verblijf der gelukzaligen , *waar noch droefheid , noch gekerm , noch smart meer wezen zal.* (Openb. XXI 5.)

Heilige Familie , waarvan het hoofd is een voorbeeld van vaderlijke waakzaamheid ; waarvan de Moeder is een voorbeeld van moederlijke zorgvuldigheid ; waarvan het Kind is een voorbeeld van gehoorzaamheid en kinderlijke liefde ; neem alle christen huisgezinnen onder uwe bescherming , doe in hen de deugden van waakzaamheid , zorgvuldigheid , gehoorzaamheid en behulpzaamheid bloeijen en tusschen alle leden , ware vrede en heilige eendracht heerschen.

H. Familie , tot u nemen wij allen onze toevlucht ; wees ons een steun gedurende dit leven , gij die onze hoop zijt in het uur van onzen dood. Amen.

§ IV.

STICHTING EN INWIJDING DER KAPEL AAN DE LINDEN.
FONDATIE DER GRAVINNEN VAN MANDERSCHIED.
FONDATIE VAN DEN KANONIK WARCOLLIER. REC-
TOREN EN BESTUUR DER KAPEL.

Zooals wij reeds gezegd hebben , had de godvruchtige Clara-Elisabeth gravin van *Manderscheid* , ten gevolge harer gedane beloften besloten eene kapel te doen bouwen aan de *Linden* , en wel in den vorm en volgens het plan van het huisje van Nazareth , te *Loretto* , dat wij hierboven beschreven hebben. Aan dat besluit gaf zij gevolg in het jaar 1673.

»Ik heb — zoo verhaalt zij in hare dotatiebrieven — eene kapel laten bouwen , tusschen beide de *Linden* , in het Thoorder veld , ter eere Gods en zijner gebenedijde Moeder, in den vorm van de kapel van *Loretto* , vóór dezen te Nazareth ; uit reden , omdat onder alle heilige plaatsen der wereld , die door godsvrucht,

mysteriën en mirakelen zijn doorluchtig geworden , boven al die uitmunt , waarnaar de Zaligmaker in zijn leven , in zijn dood , ja zelf na zijne Verrijzenis is genoemd geworden , *Jesus van Nazareth* , en in welke kapel of huis het eerste mysterie onzer verlossing (de Boodschap des Engels) , heeft plaats gehad.”

»En om deze kapel op vasten en eigenen grond te stellen , heb ik hare vorstelijke Genade, mijne zuster Anna-Salomé van Manderscheid-Blankenheim , regeerende vorstin alhier, en het gezamentlijk kapittel , als grondheer dezes lands, gebeden , om te mogen hebben en te gebruiken eene plaats tusschen de twee *Linden* , volgens afpaling , geschied den 5 Mei 1673, door de Eerwaarde Heeren Paulus *Wissens* en Joannes Jacobus *Warcollier*, beide kanoniken alhier, en daartoe gecommiteerd door het kapittel.”

»Dit verkregen zijnde , zoo is het dan , in den naam Gods en zijner gebenedijde Moeder, dat den 25 Augustus 1673, des namiddags omtrent twee uren , in tegenwoordigheid van de Hooggeboren Freule Anna-Louisa gravin van *Manderscheid-Blankenheim* en *Sayn* , kanonikesse alhier (1), en in presentie van verscheidene Heeren

(1) Zij was de oudste dochter van Ernst-Salentin , graaf van *Manderscheid-Blankenheim* , broeder der stich-

kapellanen , de eerste steen dezer kapel is gelegd geworden , na het lezen der Litanie van O. L. Vrouw van Lorette.”

Zoo ver de brieven der vrome stichteres. Zij stemmen overeen met het inschrift , dat men in den zuid-gevel van het gebouw ziet uitgebeiteld. Het luidt als volgt :

CLARA ELISABETH

GEBOORNE GRAEVINNE ZU MANDERSCHEYDT
BLANKENHEYM , FREYFREULEIN ZU JUNKERAEDT
DAUN UND ERP , CHANOINESSE ENDE
CAPITELARINNE DEBEN VRYEN UND
WELTICHEN STIFTERN THOORN UND
ELTEN — HEEFT DEESE CAPELLE
VAN LORETTEN DOEN OPRICHTEN
INT JAER DES HEEREN 1675.

In vergelijking met andere bedehuizen , heeft deze kapel , van buiten gezien , iets opvallends en ongewoons. Haar huisvormige gedaante, hare op ongelijke hoogte geplaatste vensters met ijzeren staven bezet , die geele tint harer muren, met eene zwarte lijst omzoomt , die zware linden, welke haar leiendak en twee torentje beschaduw-
wen , doen den vreemdeling zoo spoedig niet vermoeden , dat hij hier voor een beroemd en

teres. Den 1 April 1654 geboren , trad zij in 1675 in huwelijk met Maurits Hendrik , prins van *Nassau-Hadamar*.

eerbiedwaardig bedehuis staat. Doch heeft hij eenmaal voet over den drempel dier eenzame veldkapel gezet, en eenen blik om zich heen geworpen, heeft hij die kostbaar beschilderde muren en gewelven aanschouwd, dat heerlijk gebeiteld altaar gezien, en zijne blikken gevestigd op dat wonderschoone beeld der H. Maagd, dat daarboven in eene nisse prijkt, dan voelt hij zich eensklaps aangegrepen door verwondering en eerbied tevens; hij ontwaart in zijne ziel een onverklaarbaren aandrang tot overweging en godsvrucht, hij knielt neder en bidt regt hartelijk.

De kapel, gewijd ter eere van het mysterie van O. L. Vrouwe Boodschap, werd den 9 Juli 1681 ingezegend, door den suffragaan-bisschop van Luik, Joannes Antonius Blavier, die, om bijzondere redenen, de jaarlijksche gedachtenis dier inwijding op den tweeden Zondag in Juli stelde.

In den loop van het daaropvolgende jaar werd er de broederschap van de H. Drievuldigheid opgericht, en door den prins-bisschop van Luik, Maximiliaan Hendrik van Beijeren, goedgekeurd en met aflaten verrijkt. Diensvolgens moest de tijdelijke rector der kapel er de H. Mis lezen: op Aschwoensdag, op Donderdag in de Goede

Week , en op de feesten der H. Drievuldigheid, der H. Catharina en der H. Agnes Secundo.

Ook de Paus nam het nieuwe bedehuis onder zijne hooge bescherming en vergunde onderscheidene aflaten aan de godvruchtige pelgrims, welke die kapel zouden bezoeken.

Het groot aantal vrome stichtingen , die ten gunste der kapel gedaan werden, kan tot maatstaf dienen van de levende godsvrucht der geloovigen en van de overvloedige geestelijke en lichamelijke hulp, die God, door de tusschenkomst der zaligste Maagd Maria , in deze bidplaats verleend heeft.

Daar echter al die schenkingen , tijdens de Fransche omwenteling in 1797 , zijn te niet gegaan , moeten wij ons vergenoegen met alleen die stichtingen aan te geven , welke in de eerste jaren na de opbouwning der kapel gedaan zijn.

De rijksgravin Clara-Elisabeth van *Manderscheid-Blankenheim* stichtte er :

Ten eerste : Eene kapitale som van 100 patacons tot onderhoud van het gebouw, ter aanschaffing van misbrood , wijn en kerkornamenten. Daar dit kapitaal haar later niet voldoende scheen , voegde zij er, den 7 September 1680, nog 800 patacons bij.

Ten tweede : Elke week een zaterdagsche H. Mis , ter eere van O. L. Vrouw , waarna de

priester gehouden was de Litanie van Lorette , het *Angelus Domini* en het gebed *Gratiam tuam quæsumus* te bidden. Deze stichting draagt de dagteekening van den 7 September 1680.

Ten derde: Eene leesmis op alle feestdagen van Maria, te weten : op O. L. Vrouw-Lichtmis, Boodschap, Visitatie, Hemelvaart, Geboorte, Opoffering en Onbevleete-Ontvangenis. Verder op Woensdag in de Quatertemperdagen van December, en op Maandag na Paschen in de plaats van op den vooravond van dit hooge Feest. Na de H. Mis moest de Litanie gebeden worden tot rust van de zielen der afgestorvene leden van het grafelijk geslacht van *Manderscheid*. Opdat het volk deze H. Diensten gemakkelijk zou kunnen bijwonen, beval de stichteres, dat de H. Mis er niet vóór acht uren in den zomer, en niet vóór negen uren in den winter mocht beginnen, uitgenomen op Paaschmaandag; dan mocht de H. Mis om half negen aanvangen; ten einde den pelgrims, die zich, na afloop der H. Diensten in de kapel, naar Emmaus begaven, de gelegenheid te geven, om te *Ittervoort* het sermoon nog te kunnen bijwonen. Item 7 Sept. 1680.

Ten vierde: Eene plechtige Hoogmis, met diaken en subdiaken, op de volgende Feestdagen van O. L. Vrouw, te weten: op Lichtmisdag,

op Maria Boodschap , Maria Hemelvaart en Maria Geboorte , alsmede op Woensdag in de Quatertemperdagen vóór Kerstmis. Deze H. Diensten moesten door de kapellanen der stiftskerk van *Thorn* verricht worden. Item 7 Sept. 1680.

Ten vijfde : Een plechtig Lof ten drie of vier uren namiddag , op de vier voornaamste feestdagen der H. Maagd , namelijk op Maria Lichtmis , Maria Boodschap , Maria Hemelvaart en Maria Geboorte. Item 7 Sept. 1680.

De Wel-Eerwaarde heer Joannes Jacobus *Warcollier* , priester en kanonik van het hoogadellijk stift *Thorn* , stichtte in deze kapel :

Ten eerste : Eene zondagsche H. Mis. Deze moest van Paschen tot Allerheiligen ten acht , en van Allerheiligen tot Paschen ten negen uren beginnen. Na de H. Mis moest de Litanie van O. L. Vrouw gebeden worden. Deze stichting dagteekent van den 13 Maart 1680.

Ten tweede : Eene plechtige Hoogmis op den éérsten dag Mei , gevolgd door de Litanie van O. L. Vrouw. Dezelfde dagteekening.

Ten derde : Eene H. Mis op elken Dingsdag der week , gevolgd door de Litanie van O. L. Vrouw. Gesticht den 15 Juni 1681.

Ten vierde : Eene woensdagsche H. Mis ,

met gelijke verplichting als boven. Gesticht den 20 December 1679.

Ten vijfde: Eene vrijdagsche H. Mis, welke 's morgens, ten acht uren, op het altaar van O. L. Vrouwe Rozekrans, in de stiftskerk moest gelezen worden. Gesticht den 8 November 1677.

Gemelde stichtingen van den kanonik *Warcollier* werden vergeven door de tijdelijke abdis, den rector en de rentmeesters der kapel.

Hare vorstelijke Hoogheid Vrouwe Anna Salomé, gravin van *Manderscheid-Blankenheim*, vorstin-abdis van *Thorn*, in navolging harer godvruchtige zuster Clara-Elisabeth, liet naast de kapel eene welingerichte woning bouwen, tot gebruik van den rector. Dit huis is thans eigendom der parochiekerk van *Thorn* en wordt verhuurd.

Ook stichtte deze abdis eene woensdagsche H. Mis, tot lansen der zielen van de leden des grafelijken huizes van *Manderscheid*. Na de H. Mis moest de rector het *De Profundis* en het *Miserere* bidden, met de gewone gebeden voor de overledenen.

De benoeming van den tijdelijken rector der kapel, die niet alleen priester, maar ook biechtvader en kapellaan der stiftskerk van *Thorn* moest zijn, werd door de godvruchtige stichteres

overgelaten aan de abdisse, aan de rentmeesters der kapel en aan die leden harer familie, welke te *Thorn* eene prebende genoten.

Zij zelve stelde in het jaar 1673 tot eersten rector aan, den Heer Lodewijk *Winkens*, beneficiant te *Thorn*. Hem volgden :

Petrus Pasmans, beneficiant te *Thorn*, overleden den 12 November 1697.

Joannes Mathias Wagemans, beneficiant bij het altaar van Ste Ursula in de Thornder abdijkerk, kanonik en thesaurier van het kapittel te Ste *Geertruidenberg*. Deze overleed den 12 Juni 1749 en werd te *Thorn* in het koor der H. Drievuldigheid begraven. In 1701 was hij reeds rector der kapel.

Frans Willem Maes, geboren te *Geleen*. Subdiaken gewijd te Roermond, den 23 April 1717, verkreeg hij eerst het beneficie van St Nicolaus in zijne geboorteplaats; later werd hij beneficiant te *Thorn*, en na het overlijden van den Wel Eerw. heer *Wagemans*, rector der kapel aan de *Linden*. De Eerw. heer *Maes* leefde nog in 1760.

Balthasar van Drogenbroeck, beneficiant te *Thorn* in 1763 en rector in 1773, tijdens het honderdjarig jubilé van de stichting der kapel.

Jan Reiner Broeckmeulen, geboren te *Thorn*, alwaar hij in 1773 kapellaan en in 1796 kano-

nik was, toen de adellijke abdij, getroffen door hetzelfde lot van zoovele kloosters en vrome gestichten, wederrechtelijk werd opgeheven. Hij bestuurde de kapel tot aan zijn dood, den 22 Februari 1822.

Ter bestiering van de tijdelijke goederen der kapel, zooals renten, pachten, legaten en andere schenkingen, had de stichteres twee kapelmeesters aangesteld, die zich onder ced moesten verbinden, de fundatiën der kapel behoorlijk te verzorgen, de registers, renten, den offer en andere eigendommen der kapel zorgvuldig te beheeren, en telken jare, op den feestdag van den H. Joannes den Dooper of omtrent dat tijdstip, rekenschap van hunne beheervoering af te leggen, vóór de tijdelijke abdis of haren gevolmagtigden, vóór den rector der kapel en vóór de Freules uit het huis *Manderscheid-Blankenheim*, ingeval deze te *Thorn* als kanonikessen resideerden.

Ziedaar, lieve lezer, in korte trekken zamengevat, wat wij betrekkelijk den oorsprong en bloei, betrekkelijk de stichtingen en de beheervoering er van, betrekkelijk de rectoren en de regeling der kerkelijke diensten van de vermaarde Maria-kapel aan de *Linden* gevonden hebben. Mocht dat verhaal uwe godsvrucht tot

Maria opwekken , en uwen eerbied vermeerderen jegens de gezegende plaats , waar die Moeder der genade door duizende geloovigen , steeds met zooveel liefde vereerd is geworden en nog vereerd wordt.

BETRACHTING.

Wij hebben , in den loop van dit verhaal , gemeld , dat de kapel aan de *Linden* , bij hare inwijding op den 9 Julij 1681 , onder de aanroeping en de bescherming gesteld werd van Maria in het Geheim harer Boodschap. Betrekkelijk dat Geheim lezen wij in de H. Schrift het volgende (Luc. I , 26-38.) :

In dien tijd werd de Engel Gabriël van God gezonden naar eene stad in Galilæa , met name Nazareth , tot eene maagd , die ondertrouwd was aan eenen man , wiens naam was Joseph , uit het huis van David ; en de naam der maagd was Maria. En de Engel kwam tot haar binnen , en sprak : Wees gegroet , gij vol van genade ! De Heer is met u ! Gezegend zijt gij onder de vrouwen ! Als zij dit hoorde , ontstelde zij over zijne woorden , en peinsde , wat dit voor een groet mocht zijn. En de Engel sprak tot haar : Vrees niet , Maria ! want gij hebt genade gevonden bij God ! Zie , gij zult in uwen schoot

ontvangen , en eenen Zoon baren , en zijnen naam zult gij Jesus heeten. Deze zal groot zijn , en de Zoon des Allerhoogsten genoemd worden ; en de Heere God zal Hem den troon van zijnen vader David geven ; en Hij zal over het huis van Jacob heerschen in eeuwigheid : en zijns rijks zal er geen einde zijn. Toen zeide Maria tot den Engel : Hoe zal dat geschieden , dewijl ik geenen man beken ? En de Engel antwoordde , en sprak tot haar : De Heilige Geest zal over u komen , en de kracht des Allerhoogsten zal u overschaduwen : daarom ook zal het Heilige , dat uit u zal geboren worden , Gods Zoon genoemd worden. En zie , Elisabeth , uwe bloedverwante , ook zij heeft eenen zoon ontvangen in haren ouderdom ; en deze maand is voor haar , die onvruchtbaar heette , de zesde. Want geen woord zal bij God onmogelijk zijn. En Maria zeide : Zie hier de dienstmaagd des Heeren ; mij geschiede naar uw woord !

Hoe treffend en hartroerend is dit verhaal niet , en welk een zoeten indruk moet het niet maken op het hart van den vromen pelgrim , wanneer deze , in de kapel aan de *Linden* neêrgeknield , de Boodschap van Maria overweegt ? Zal hij niet onwillekeurig eenen blik om zich heên werpen , en zich geneigd gevoelen , om in het stille bede-

huis , dat de gedaante zoo trouw wedergeeft van het huisje van Nazareth , de plaats te zoeken , waar Maria gezeten was , toen de Engel haar verscheen ? God had haar uitverkoren tot Moeder van zijnen éénigen Zoon. Welk eene waardigheid ! Hij zond een zijner verhevendste hemelingen , den Aartsengel Gabriël af , om haar zijn besluit mede te deelen. Welk eene onderscheiding ! Hij moest met haar onderhandelen over de komst des Verlossers. Welk een invloed van Maria , op het Verlossingswerk ! God verlangde hare toestemming , alvorens Degene op aarde zou nederdalen , naar Wiens komst Oudvaders en Profeten zoo vurig verlangd hadden. Zij stemde toe , en de verlossing des menschedoms nam een aanvang ; zij stemde toe , en zij werd de dochter van God den Vader , de Moeder van God den Zoon , de Bruid van God den H. Geest. Welk eene eer , welk eene magt , welk eene waardigheid !

Moeten wij nu , lieve lezer , Maria in hare bovenmenschenlijke waardigheid beschouwen als al te hoog verheven , dan dat zij nog een medelijdend oor leene , aan de smeekingen der arme ongelukkigen en zondaars ? Ongetwijfeld neen. Wij zouden haar eene oneer aandoen. Maria , zoo verheerlijkt in het Geheim der Bood-

schap, stond later ook aan den voet van het kruis en vernam daar, uit den stervenden mond van haren goddelijken Zoon, dat Hij ons allen, in den persoon van den H. Joannes, aan haar als kinderen aan hunne moeder aanbeval, zeggende : *Ecce filius tuus*, Vrouw, ziedaar uwen zoon. Dat woord heeft Maria nooit vergeten, en overvloedig zijn de blijken harer moederlijke toegenegenheid jegens de geloovigen. Laten wij haar dan steeds eeren als de Moeder van God, haar beminnen als onze moeder, op haar betrouwen als onze grootste beschermster. Ten einde dit betrouwen op haar levendig te houden, herhalen wij dikwijls het volgende

GEBED

VAN DEN H. BERNARDUS TOT MARIA.

Gedenk, o goedertierenste Maagd Maria, dat het nooit gehoord is, dat iemand zijnen toevlucht onder uwe bescherming nam, uwen bijstand inriep, uwe voorspraak vraagde, verlaten is geweest. Door dit vertrouwen bezielde, spoed ik mij tot u, Maagd der Maagden, kom ik tot u, Moeder, bied ik, rouwmoedige zondaar, mij bij u aan. O Moeder des Woords, versmaad

mijne gebeden niet, maar luister genadig en verhoor mij. Amen.

(300 dagen afluat. Pius IX. 11 Dec. 1847.)

§ V.

LATERE GESCHIEDENIS DER KAPEL. WONDERBARE GENEZINGEN. HET JUBILÉ VAN 1773. DE FRANSCHE OMWENTELING. HET HALVE EEUWFEEST VAN 1823. TOESTAND DER KAPEL IN ONZE DAGEN.

Nu wij in ons vorig hoofdstuk gezien hebben, wat de godsvrucht der geloovigen gedaan heeft, om van de kapel aan de *Linden* een bedehuis te maken, waarin Maria, de gezegende Moeder des Verlossers, zoo mogelijk, op waardige wijze zou kunnen vereerd worden, onderzoeken wij thans of Maria, — die zoo gaarne haar moeder-hart opent, om den bedrukte te troosten, den kranke te genezen, den smee-kende te verhooren, — ook op hare beurt die kapel heeft aangenomen als eene zetelplaats, van waar zij hare gunsten aan hare trouwe diena-ren overvloedig mededeelt.

Het is voor den Christen eene onbetwistbare waarheid, dat God aan het menschedom vele genaden en gunsten verleent, door de

voorspraak van Maria. De H. Bernardus aarzelt dan ook niet ons den volgenden raad te geven : »Als gij eenige gunst van God wilt bekomen , stelt dan uw verzoek daarom, in de handen van Maria ; want wij weten , dat Jesus zijne weldaden aan het menscbdom het liefst verleent door de handen zijner Moeder.” Ook kunnen wij gerust aannemen , dat God en zijne Heiligen ons bijzonder gaarne verhooren , en bij voorkeur verlangen aangeropen te worden op die plaatsen, welke hun op eene bijzondere wijze, zijn toegewijd. Van daar het godvruchtig gebruik , om de kerken en kapellen onder de bijzondere bescherming en aanroeping te stellen van dezen of genen Heilige, de kloosters en godshuizen onder de hoede te plaatsen van dezen of genen Hemelling.

Of nu de kapel aan de *Linden* te Thorn , eene dier bevoorrechte plaatsen is , waar Maria hare dienaars gaarne verhoort , en hare gunsten milddadig uitdeelt , hebben duizende geloovigen , gedurende bijna twee eeuwen , voortdurend ondervonden.

»De godsvrucht — zegt de rector *Drogenbroeck* in zijne beschrijving van het jubilé des jaars 1773 (1) — komt in deze kapel dagelijks meer en meer aan te groeien , doordien daar vele

(1) *Drogenbroeck* bladz. 6.

gebrekelijke, lamme, kreupele en zich in nood bevindende godvreezende menschen worden geholpen en vertroost." Tot staving van deze getuigenis geven wij hier eenige wonderbare genezingen aan, die door de voorspraak der onbevleete Maagd Maria aan de kapel te *Thorn* verkregen zijn.

Reeds vroeger hebben wij verhaald, hoe de stichteres der kapel, de gravin Clara-Elisabeth van *Manderscheid*, die gedurende veertig jaren lam en bedlegerig geweest is, ten gevolge harer belofte, plotseling de noodige krachten kreeg, om van haar lijdensbed op te staan en van *Thorn* te voet naar de *Linden* te gaan (1).

Eene lange lijst van wonderbare genezingen, daar ter plaatse verkregen, vinden wij in een handvest getiteld: *Designatio miraculorum quæ contigerunt ad capellam de Thorne ad Tiliis*. Deze lijst, die met het jaar 1676 begint en in het begin van 1759 eindigt, werd door den Eerw. Heer Rector, Frans Willem *Maes* opgemaakt, en den 3 Februarij 1759 naar het officialaat van den bisschop van Luik gezonden, ten einde onderzocht en goedgekeurd te worden. Wij vinden daarin onder anderen de volgende genezingen aangehaald, die allen door de perso-

(1) Badz. 6.

nen zelve , ten wier gunste zij hebben plaats gehad , met ced zijn bevestigd.

Eene vrouw uit *Panheel* van blindheid genezen. — Lambert van de *Bael* , van *Thorn* , oud 47 jaren , van eene breuk genezen. — Michiel *Cox* , van *Thorn* , ook van eene breuk genezen, na negen achtereenvolgende Vrijdagen de kapel aan de *Linden* godvruchtig bezocht te hebben. — Het dochtertje van den schepen *Ramakers* , uit *Grathem* , van blindheid genezen. De dankbare ouders offerden eene witte waskaars aan het Mariabeeld der kapel. — Peter *Boelen* , van *Ohe-en-Laak* , zoon van Philip *Boelen* en Catharina *Poesgens* , van eene breuk genezen. — Het zoontje van Willem *Royen* , tuinier van den graaf van *Hompesch* , te *Walburg* , van eene zware ziekte genezen , na eene volbrachte bedevaart naar de kapel aan de *Linden*. — Het zoontje van Jan *Bongaerts* uit de *Vaertstraet* , bij *Thorn* , in 1757, van eene zware breuk genezen.

Doch de feiten van wonderbare genezing , door de voorspraak van Maria dáár verworven , zijn al te menigvuldig , dan dat zij in eene beknopte schets als deze , zouden kunnen opgesomd worden. Daarenboven zijn de meeste gevallen van bovennatuurlijke hulp , in die kapel door Maria

aan de geloovigen verstrekt, noch in handvesten noch in boeken te vinden; zij staan opgeteekend in de dankbare harten van hen, die ze ondervonden en in de huiselijke overlevering der familiën. Intusschen vermelden de overvloedige dankgeschenken, als windsels, banden, krukken, zilveren vingerringen, platen, oogen en harten, die in de kapel bewaard worden, luide genoeg, dat daar gebreken en kwalen genezen, tranen afgedroogd, veler leed en droefheid verzacht zijn.

Die overvloedige en tastbare bijstand, welken Maria, in hare genaderijke kapel aan de *Linden*, haren dienaren verleende, moest de belangstelling en den eerbied voor die plaats bij de geloovigen recht levendig houden; en de gelegenheid om aan de gevoelens hunner dankbaarheid jegens Maria, eens recht lucht te kunnen geven, door een gemeenschappelijk vreugdefeest, kon niet anders dan hun uiterst welkom zijn. Die gelegenheid werd hun gegeven, toen men op den 8 September 1773 het honderdjarig bestaan der kapel plechtig herdacht, door een jubelfeest, dat met al de vorstelijke pracht, van het toenmalig adellijk kloosterstift gevierd werd.

Vóór de thans afgebroken parochiekerk van den H. Michaël, stond een prachtige praalboog

met drie poorten , waarop de overvoering van het huisje van Nazareth in tafereelen was voorgesteld. Prachtige eerebogen van afstand tot afstand opgericht , golvende vlaggen en wimpels, kunstig aangebrachte trofeën en jaarschriften , bevallige slingers en festoenen , frissche bloemen met kwistige en kunstige hand ingelascht tusschen het ernstige herfstgroen , dat de huizen versierde , hadden eensklaps de straten van *Thorn* in eenen heerlijken lusttuin herschapen. De *Bogestraat* vooral muntte door hare pracht en sierlijkheid uit. Daardoor zou de processie haren optocht naar de kapel houden.

Aan de kapel der *Linden* was een kunstig gebouwde triomfboog opgericht , ter hoogte van vijf-en-vijftig voet , op eene lengte van honderden-tien voet. Dit trotsch gevaarte bestond uit negen poorten : het was versierd met zeven beschilderde tafereelen en eene menigte spreuken en jaarschriften. Deze praalboog moest de plaats verbeelden , waar het huis van Nazareth eindelijk is blijven rusten , de stad namelijk en de omstreken van *Loretto*. Op den top van dat praalgebouw stond het beeld eens Engels , die met eene bazuin het jubelfeest heinde en ver verkondigde.

Ook het inwendige der kapel was op vorstelijke

wijze versierd. Boven het beeld der allerzaligste Maagd Maria prijkte dit overschoone jaarschrift :

TV CVMVLVS BENEDICTIOnIs.

Hetwelk vrij vertaald beteekent :

Bij U , Maria , is overvloed van zegen.

Den 9^{den} en 15^{den} September , zijnde de eerste en laatste dag van het jubilé , werd eene schitterende processie met het Allerheiligste gehouden, naar de kapel. De stoet werd geopend door twee-en-dertig ruiters , die op prachtige rossen gezeten , in eene uniform van roode stof, met goud afgezet , kostbaar waren uitgedoscht. Ieder ruiters droeg een standaard , waarop een gedeelte der Litanie, in jaarschrift , stond uitgedrukt. Voorop reed een trompetblazer met het volgend chronogram :

BVCCINATE IN NEOMENIA TVBA

IN DIE IVBILÆI. PS. 80.

Dit beteekent vrij vertaald :

Verkondigt door bazuingeschal de viering van dit jubelfeest.

De ruiters omgaven eenen prachtvollen triomfwagen , waarop het huisje van Nazareth zinnebeeldig werd voorgesteld , gedragen door Engelen , die elk van wimpels en opschriften voorzien waren. Tusschen die Engelen zag men ook den beschermengel van het land van *Thorn* ,

die op zijn wimpel een inschrift droeg , dat zinspeelde op de zegeningen des Hemels, welke door tusschenkomst van Maria worden afgesmeekt.

Daarna volgden de burgers der stad met flambouwen in de hand , vervolgens de vorstelijke kapel en het hofmuziek. Dan de geestelijkheid , die het H. Sacrament vergezelde, dat door een hunner gedragen werd. Daarop volgde het hooggrafelijk kapittel in kostbaar koorgewaad uitgedoscht , eindelijk de biddende menigte , die wijd en zijd toegestroomd , den optocht sloot.

De processie had ten tien ure 's morgens , onder het luiden der klokken en het gebulder der kanonnen , de stiftskerk van Thorn verlaten, en keerde eerst , bij het vallen van den avond, met dezelfde plechtigheid terug.

Zóó wisten de brave bewoners der plaats en omstreken zich dankbaar te toonen , voor de overvloedige gunsten , die zij gedurende eene eeuw, door de hand van Maria, in de kapel aan de *Linden* genoten hadden. Helaas , die vrome Christenen konden toen niet vermoeden , dat zij , slechts weinige jaren later , nog getuigen zouden moeten zijn , hoe diezelfde kapel , het voorwerp hunner belangstelling en van hunnen eerbied, voor den dienst van God en de vereering van Maria , jammerlijk zou gesloten worden.

Ten gevolge van de verderfelijke grondbeginselen , door een Voltaire en diens gelijken uitgestrooid , was het naburige Frankrijk , in de laatste helft der vorige eeuw , een broeiest geworden van alles , wat den godsdienst vijandig is. Spoedig zag men er mannen opstaan , die met een helschen haat tegen den godsdienst bezielde , de hand sloegen aan al wat den Christenen heilig is. De tempels werden ontheiligd , de beelden stuk geslagen , de kloosters uitgejaagd , de goederen er van in bezit genomen , de priesters vermoord of verbannen , de bedehuizen gesloten of verbrand , en de godsdienstplechtigheden afgeschaft. Zij noemden zich republikeinen , zij waren vrijdenkers en godloochenaars. Zij kenden in hunne veroveringszucht noch paal noch perk , en toen eindelijk ook het land van *Thorn* voor hunne overmacht moest zwichten , werd ten gevolge der wet van den 1sten September 1796 (15 fructidor , jaar IV) de aloude abdij van *Thorn* opgeheven , de kanonikessen en de geestelijkheid verdreven , het vorstendom bij Frankrijk ingelijfd en de eigendommen des kapittels in het openbaar geveild.

Eenige gronden der kapel werden , den 7 Mei en den 5 September 1800 , als domein aangekocht , door de Heeren Rotscheid , Biels ,

Ludwich en Tulleneers. De kapel zelve, met het belendend rectorshuis en tuin, waren reeds vroeger, op last van de vorstin-abdis Maria-Cunegunda van Saxon, aangekocht geworden, door den kanonik *Broeckmeulen*, en bleven alzoo voor de Kerk en den godsdienst bewaard.

De kapel, die onder het bewind der fransche Republiek, eenigen tijd voor den godsdienst had gesloten moeten blijven, werd tot groote vreugde der geloovigen in 1801 weder geopend en onder het beheer gesteld van den kanonik *Broeckmeulen*. Deze stelde alles in het werk, om de vroegere godsvrucht tot dit genaderijk oord weder te doen herleven.

Zijne pogingen waren niet vruchteloos. Reeds in 1811 zag hij zich, door den steeds toenemenden toevloed der geloovigen, genoodzaakt de kapel te vergrooten. Ter gedachtenis van dezen nieuwen aanbouw, waarin de kanonik ook een opzaal en orgel deed plaatsen, werd het volgende tijdvers binnen in de kapel geplaatst:

CRESCENTE ACCVRSV, CRESCEBAT FORMA
SACELLI.

Dat is:

Daar de toevloed toenam, vermeerderde ook de vorm der kapel.

Jammer dat door deze vergrooting de kapel

eenige verandering heeft moeten ondergaan, waardoor hare overeenstemming met de *Casa sancta* van Loretto eenigzins geleden heeft. Door het ruimen van den westelijken muur, moesten de sieraden verplaatst worden, die aan dezen muur waren aangebracht.

In 1823 werd het halve eeuwfeest van de stichting der kapel, op waardige wijze herdacht. Eerebogen, opschriften, triomfwagens, bloemkransen enz. luisterden de plechtigheid op, terwijl de processieën uit den omtrek duizende geloovigen aanvoerden. Het getal der pelgrims, die te dier gelegenheid de kapel aan de *Linden* bezochten, wordt op twintig duizend geschat.

Twaalf jaren later was er wederom feest.

Na den dood van den kanonik *Broeckmeulen* in 1822, kwam de kapel met het belendende huis in het bezit van de parochiale kerkfabriek van *Thorn*, en behoort haar thans nog toe.

Behalve den WelEerw. Heer pastoor J. H. A. *Ramakers*, die in 1829 overleed, hebben de Eerw. Heeren kapellaans der parochie tot hieraan steeds de dienst der kapel met ijver waargenomen. Zij zijn :

Henricus Hubertus Jacobus *Peters*, van 1 Sept. 1829 tot 17 Oct. 1831. Later Kamerheer van Z.

H. Paus Pius IX en Directeur van het klein seminarie te *Rolduc*, stierf hij in dat gesticht den 6 Nov. 1855. — G. *Klaessen* van 1831 tot 1837, thans pastoor te *Vlodorp*. — Joannes Wilhelmus *Bemelmans* van 1837 tot 1843, overleden als pastoor van *Amstenraadt* den 4 Julij 1850. — Joannes Michaël *Scholtis*, van 1843 tot 1846, thans pastoor te *Schin-op-de-Geul*. — Henricus *Beelen* van 12 Nov. 1846 tot 30 Dec. 1859; overleden den 21 Maart 1864, als pastoor te *Thorn*. De onvermoeibare ijver, waarmede deze te vroeg ontslapen priester de Maria-vereering in de kapel aanmoedigde, zal nog lang in de nagedachtenis der geloovigen voortleven. — Georgius Theodorus Carolus van *Meijel*, van 1859 tot den 25 Febr. 1863, thans secretaris van Z. Doorl. Hoogw. J. A. Paredis, Bisschop van Roermond. — Jacobus *America* sedert 1863, die daarin ijverig wordt bijgestaan door den Wel Eerw. Heer J. P. H. A. *Baert*, thans pastoor der parochie.

Gedurende de octaaf van O. L. Vrouwe Hemelvaart in het jaar 1862, werd in de kapel aan de *Linden* eene missie geopend door de Eerw. Paters Redemptoristen van *Wittem*. Het wemelde er toen van pelgrims; dagelijks kwamen er talrijke processieën uit de omliggende dorpen en

plaatsen hunne godsvrucht voldoen. De alomgevierde volksredenaar, de Eerw. Pater Bernard Hafkenscheidt, voerde er gedurende verschillende dagen het woord in de open lucht, en wist door het hem eigen talent, die groote volksmenigte voor de eeredienst van Maria te begeisteren en aan velen ongetwijfeld, ook de plaats dierbaar te maken, waar Maria zoo vurig wordt geëerd (1).

Thans wordt er op alle Zondagen des jaars, alsmede op de werkdagen gedurende de maand Mei de H. Mis gelezen.

Op de feestdagen van O. L. V. Lichtmis (2 Febr.), Boodschap (25 Maart), Hemelvaart (15 Aug.), Geboorte (8 Sept.) kan men er de vroegmis, hoogmis en lof met preek bijwonen.

Ook op de twee laatstgenoemde feestdagen trekt geregeld de processie van Thorn naar de kapel, en is daar in de hoogmis tegenwoordig. Ook is gedurende de octaven van O. L. Vrouw Hemelvaart en Geboorte dagelijks hoogmis en lof. Dan komen, behalve de talloze pelgrims, telken jare de processieën van *Beegden*, *Elle*, *Geistingen*, *Heel*, *Hunsel* en *Weert* hunne godsvrucht voldoen, en een plechtig bezoek brengen

(1) *Maas- en Roerbode* van 30 Aug. 1862.

aan de plaats , die met zooveel recht genoemd wordt : De genaderijke kapel van O. L. Vrouw aan de *Linden* bij Thorn.

BETRACHTING.

Onder uwe bescherming nemen wij onzen toevlucht , Heilige Moeder Gods.

Met die woorden vol vertrouwen , wordt Maria door hare dienaars dagelijks begroet. Of wij recht hebben zooveel betrouwen op de voorspraak en bescherming dier goddelijke Moeder te stellen, is reeds gedeeltelijk gebleken uit ons vorig hoofdstuk , waarin wij de wonderbare hulp van Maria bespraken ; dit zal ons nog duidelijker worden, wanneer wij het volgende wel overwegen.

De on-katholieken — wij weten het — doen ons het verwijt , dat wij te veel op Maria betrouwen , daardoor den schijn aannemen alsof wij God mistrouwden, en dus Hem beleedigen. Letten wij eens wel op, lieve lezer. Zal God het ons euvel duiden, als wij, bijvoorbeeld , onzen deugdzamen medebroeder verzoeken , dat hij voor ons bidde? Dat verzoek is immers geen teeken van wantrouwen jegens God , maar eene bekentenis onzer eigene onwaardigheid, eene daad van nederigheid alzoo, die Gode aangenaam is en Hem reeds gunstig voor ons stemt.

Doch storen wij ons aan zulke ongegronde verwijtingen niet, en zien wij liever, dat Maria ons kan helpen, dat zij ons wil helpen, en bijgevolg ons vertrouwen overwaardig is.

Maria kan ons helpen. Waarom? Omdat zij alles, wat ons ter zaligheid dienstig is, van God kan verkrijgen. Deze hare macht bij God, vloeit noodzakelijk voort uit hare goddelijke moederschep. »Het gebed van Maria, zegt de H. Antoninus, heeft iets van een gebod, daarom is het onmogelijk, dat zij niet verhoord wordt.» »Uw Zoon — zoo zegt de H. Gregorius van Nicomedia tot Maria — verhoort u altijd, als wilde Hij, op die wijze, de verplichting vervullen, die Hij jegens u heeft aangegaan, toen Hij de menschelijke natuur van u ontving.»

Maria kan dus alles verkrijgen. Maar wil zij het ook? Luisteren wij, wat de H. Bernardus op die vraag antwoordt: »Noch het vermogen, noch de wil kan haar ontbreken.» Zij kan ons zeker helpen, omdat zij de Moeder Gods is; zij is altijd genegen om ons te helpen, omdat zij onze Moeder is. En wie is ooit verlaten geworden, als hij zijnen toevlucht tot Maria genomen heeft. »Ach, zoo roept wederom de H. Bernardus uit, indien iemand zich herinnert u te vergeefs aangeropen te hebben, o Moeder

Gods , dat hij ophoude uwe barmhartigheid te prijzen.”

Maar blijft Maria die liefde ook toedragen jegens de arme zondaars? Wie durft daaraan twifelen? Is haar goddelijke Zoon niet voor de zondaars gestorven? Wie is dus het voorwerp zijner barmhartigheid? De ellendige. En welke grootere ellende bestaat er dan de zonde? Het is voldoende, zegt een geleerd bisschop, dat de zondaar zijn kwaad verfoeie, en dat hij zijne beterschap oprecht verlange, en Maria zal hem de hand toereiken, om hem tot haren goddelijken Zoon te voeren; zij zal hem die genade verwerven, welke hij behoeft en die Jesus Christus voor hem verdiend heeft. Maria onderzoekt de verdiensten niet van hen, die hunne toevlucht tot hare goedheid nemen, zegt de H. Bernardus, maar komt iedereen te hulp, die haar aanroept. Roepen wij dan dikwijls tot Maria, met de woorden, die de Kerk ons in den mond legt:

Wees gegroet, Koningin, Moeder der barmhartigheid! Ons leven, onze zoetheit en onze hoop; wees gegroet! Tot u roepen wij, ballingen en kinderen van Eva. Tot u verzuchten wij, kermende en weenende in dit dal van tranen. Welaan dan, onze voorspreekster, wend uwe barmhartige oogen tot ons en toon ons, na

dit ballingschap, Jesus, de gezegende Vrucht uws lichaams. O meêdoogende, o goedertierene, o zoete Maagd Maria.

Ook kan men met veel vrucht het onderstaande gebed lezen, waaraan Zijne Doorluchtige Hoogwaardigheid J. A. Paredis, Bisschop van Roermond, den 24 Augustus 1866 eenen aflat van 40 dagen heeft gehecht.

GEBED

VAN OUDSHER GEBRUIKELIJK

IN DE

LORETTO-KAPEL BIJ THORN.

O allerzaligste Maagd en Moeder Gods Maria, toevlucht van alle menschen! tot U neem ik arm, zondig mensch met een kinderlijk betrouwen mijne toevlucht, en roep de mildheid in van uw allerzoetst moederlijk hart. Ik vereer, loof en prijs U in dit uw heilig beeld smeekend val ik U te voet, o Moeder des Allerhoogsten! Moeder van het eeuwig Woord, wil toch mijn gebed niet versmaden, maar gewaardig U hetzelfde genadig te verhooren. Gij weet, o Maria! in welken ellendigen toestand ik ben; daarenboven weet Gij ook, dat ik mij

zelf niet helpen kan ; daarom wend ik mijn droevig hart tot U. Gedenk mijn grooten nood en zwaren kommer. O Maria ! help mij , om de eer van uwen allerzoetsten naam. Werp U voor den troon der goddelijke barmhartigheid neder en laat niet na voor mij , armzalig mensch te verzuchten. Beveel mij uwen lieven Zoon aan en sluit mij in zijne allerheiligste wonden ; opdat ik van alle zonden en ellenden verlost , eindelijk moge geraken tot de eeuwige zaligheid , waar ik U , met alle uitverkorenen , God zal loven , prijzen , eeren , beminnen en danken in alle eeuwigheid.

Welaan dan , o Moeder der genade ! keer de gramschap Gods van mij af , die ik zoo dikwijls verdiend en op mij geladen heb , door mijn gedurig zondig leven , en wil er niet op letten , hoe onwaardig ik ben , maar hoe waardig Gij zijt verhoord te worden , en voor mij deze gratie te verkrijgen. Laat toch eindelijk maar één blik van uw barmhartig oog op mij vallen , o Moeder der barmhartigheid ! o allerzoetste Maagd Maria ! Amen.

Wees gegroet Maria , enz.

§ VI.

KORTE VERKLARING

DER

Litanie van O. L. Vrouw van Loretto.

Wanneer de vrome bezoeker van de kapel aan de *Linden* zijne nieuwsgierige blikken rondom zich heên werpt, en zijne aandacht vestigt op de veelvuldige fresko-schilderingen, die de muren van dat heiligdom bedekken; dan ontwaart hij onder die verscheidenheid en dien rijkdom van kleuren, allerlei voorstellingen zoo als: het gulden huis, de ark des verbonds, de toren van ivoor en andere zinnebeelden, waaronder wij Maria vereeren en aanroepen, als wij de Litanie van Loretto lezen. Wij meenen den godvruchtigen pelgrim dan ook geen ondiensst te doen, met eene korte verklaring te laten volgen van dat hartverrukkend smeekgebed, 't welk ongetwijfeld zijn ontstaan te danken heeft, aan het huisje van Nazareth te Lorretto, waarvan deze kapel een treffend afbeeldsel is.

Wanneer en door wien deze Litanie is opgesteld en ingevoerd weet men niet, doch

dit is zeker, dat men ze in de oudste Rituëlen vindt , en dat Clemens VIII , die verbood , dat men bij Processiën andere Litaniën zou zingen , dan die , welke vervat zijn in het Romeinsch Brevier , voor de Litanie van Loretto eene uitzondering maakte. Hij wilde, zonder twijfel, dat dit gebed , zoo oud en zoo schoon, gevoegd werd bij de lofzangen , welke de Kerk ter eere van Gods Zoon gewoon is te zingen. Daarenboven hebben onderscheidene Pausen, zooals Sixtus V en Benedictus XIII deze Litanie met aflaten verrijkt. Pius VII, den 30 September 1817, verleende 300 dagen aflat aan de geloovigen, telken male zij deze Litanie , met godsvrucht zouden bidden, en eenen *vollen* aflat, op de volgende vijf feestdagen van Maria, namelijk : op dien harer Onbevleete Ontvangenis, Geboorte, Boodschap , Zuivering en Hemelvaart , aan hen die deze Litanie dagelijks bidden, mits zij dan biechten, communiceren , eene kerk of openbaar bedehuis bezoeken en daar bidden, ter intentie zijner Pauselijke Heiligheid.

Al die Aflaten zijn toevoegelijk aan de zielen in het vagevuur.

De H. Maagd wordt in deze Litanie onder verschillende zinnebeeldige benamingen , meereendeels uit de H. Schrift ontleend , voor-

gesteld , die doelen op de verhevene waardigheid , welke God haar verleende. Ieder nieuwe titel , dien wij haar geven , elke nieuwe lofprijzing , waarmede wij haar aanspreken , is voor ons eene nieuwe beweegreden , van vertrouwen op hare veelvermogende voorspraak bij haren Zoon. Zoo dikwerf wij dan ook de H. Maagd , in die zinnebeeldige spraak , aanroepen , voegen wij er aanstonds bij : « *Bid voor ons* , » alsof wij wilden zeggen : « Omdat gij zijt de *moeder Gods , de toren Davids , de koningin van alle Heiligen* , daarom roepen wij U met vertrouwen aan ; want die titel geeft ons eene nieuwe beweegreden , om op U te vertrouwen. »

Elke eerbewijzing , door ons den Heiligen toegebracht , is voorzeker eene eer Gode zelve bewezen , omdat wij in de deugden der Heiligen , de vrucht der genade en de zegepraal zijner weldaden vereeren. En als wij , alvorens de Heiligen aan te roepen , eerst ons voor God den Opperheer van alles , vernederen , (gelijk in alle Litaniën plaats heeft) dan geven wij genoegzaam te kennen , dat wij , door ons tot Maria te wenden , niets hopen , dan van Gods goedheid en van de verdiensten zijns Zoons. — Zoo beginnen wij dan : « *Heer ! ontferm U on-*

zer ; » *Christus ! hoor ons ; Christus , verhoor ons ; God hemelsche Vader ! ontferm U onzer ! Gods Zoon , Verlosser der wereld , ontferm U onzer ! heilige Drievuldigheid , één God — ontferm U onzer.* » Ziedaar den aanhef van alle Litaniën. Vernedering voor God , aanroeping om ontferming , afzonderlijke bede tot Jesus , onzen eenigen Middelaar , en dan openbare belijdenis van een hoofdleerstuk onzer H. Godsdienst — van de H. Drievuldigheid , — plechtige aanroeping van den *Vader* , den *Zoon* en den *heilige Geest* met de krachtige bede der eerste Kerk « *ontferm U onzer !* » ziedaar het begin.

En nu op het woord : « *H. Maria !* » antwoorden allen « *bid voor ons.* » — Welk krachtig bewijs tegen de Protestanten, wier eerste hervormers en sommigen hunner predikanten ons, Katholieken , steeds de beschuldiging naar het hoofd werpen, dat wij Maria en de Heiligen afgodisch vereeren. Dat zij deze oude Litanie eens lezen, welke in die eeuwen, zoo van barbaarschheid en onkuude beschuldigd , dagelijks , alom in geheel Europa , gebeden en gezongen werd ; en zij zullen zien , dat die duisterlingen zeer goed onderscheid wisten te maken tusschen Schepper en schepsel.

Die Litanie, een der oudste en meest gewone gebeden, getuigt dat wij, ook als wij Maria aanroepen en eeren, ons steeds herinneren aan den oneindigen afstand, die tusschen God en haar bestaat. Wél plaatsen wij haar op den eersten rang, in de reijen der schepselen; en haar verheven naam, hare grootheid van ziel, hare waardigheid als moeder des Verlossers boezemen ons eerbied jegens haar, en vertrouwen op hare voorspraak in; maar wij *aanbidden slechts éenen God!*

Wij beginnen met de H. Maagd aan te spreken, met haren eigen naam. *H. Maria*, zoo noemde men haar, toen zij het eerste levenslicht aanschouwde; met dezen naam begroette haar de Engel Gabriël, toen hij haar het groote geheim der Menschwording aankondigde. Deze naam droeg zij derhalve, vóór dat zij nog aanspraak had op de andere benamingen, met welke wij haar begroeten. Die naam staat dan ook hier te recht op de eerste plaats.

H. Moeder Gods; b. v. o. — Het goddelijk moederschap der H. Maagd is haar roemrijkste titel, en bevat eenigermate alle andere in zich. Wij zeggen: moeder Gods, wijl wij Jesus, haren Zoon, als God erkennen. In Hem was de Godheid en de menschheid vereenigd;

Dien zij baarde , was God, en derhalve zeggen wij te recht : *Moeder Gods*.

H. Maagd der Maagden enz. Dit is de overtreffende trap bij de Hebrëers en wil zoo veel zeggen als : voortreffelijkste , allerzuiverste Maagd.

Moeder van Christus : dewijl wij in Jesus Christus den menschgeworden Zoon Gods aanbidden en erkennen , kunnen wij, met de Kerk, Maria gelijkelijk *Moeder Gods* en *Moeder van Christus* noemen.

Allerzuiverste Moeder, — *ongeschonden Moeder*, *onbevleete Moeder* : allen benamingen , waardoor wij de hoofddeugd van Maria , hare onbevleete zuiverheid vereeren.

Minnelijke Moeder : Maria is eene beminnenswaardige moeder, om de teederheid , die zij haren Lieveling bewees van Bethlehems kribbe , tot op den Kalvarieberg ; — zij is eene beminnenswaardige moeder voor allen , die haar vereeren. Hare goedheid en weldaden verdienen ruimschoots , dat wij vertrouwend zeggen : « *Minnelijke Moeder, bid voor ons.* »

Wonderbare Moeder, *b. v. o.* Wonderbaar is Maria , om het geheim in haar uitgewerkt ; wonderbaar om hare schitterende deugden.

Moeder des Scheppers , b. v. o. Maria bracht Dengene ter wereld , die haar geschapen heeft. Immers haar Zoon is het Woord , door hetwelk alles gemaakt is, wat bestaat. (Joann. I.)

Moeder des Verlossers ; b. v. o. De Zoon Gods is het *alscheppend Woord* , maar het was vooral als Verlosser , dat Hij mensch wilde worden en Maria tot moeder koos.

Allervoorzichtigste Maagd ; b. v. o. Voorzichtigheid is de eerste der zedelijke deugden ; zij bestaat in de vervulling van onze plichten jegens God , jegens ons zelve en jegens den evenmensch. De H. Maagd is het schoonste toonbeeld van die voorzichtige maagden , welke altijd bezorgd , de met olie van goede werken gevulde lampen in de handen houden , en de komst des bruidegoms afwachten.

Eerwaardige Maagd ; b. v. o. Is men eerschuldig aan deugd , aan heiligheid , aan eene hooge waardigheid , wie zal het dan niet billijk vinden , dat wij haar *eerwaardig* noemen , welke Jesus als moeder eerde , en van welke een Engel getuigde , dat zij is *vol van genade en gezegend onder de vrouwen* ?

Lofwaardige Maagd ; b. v. o. In profetische verrukking zeide zij eens zelve ; Dat alle geslach-

ten haar zouden zalig prijzen. Ja , wie Maria niet prijst , niet looft , niet eert , heeft ook geene ware hoogachting jegens haren Zoon ; want wie den Zoon bemint , moet ook alles beminnen , wat Hij bemint.

Machtige Maagd ; b. v. o. Maria is veelvermogend bij God , door hare voorbede. Zwakke en kleinmoedige zielen ! die aan uwe kwade gewoonte vastgeketend , in het slijk uwer harts-tochten rondkruipt , roept den machtigen bijstand in van Jesus moeder , en weldra zult gij den invloed van hare macht ontwaren : gij zult de ketenen uwer slavernij verbreken en in de vrijheid van Gods kinderen wandelen.

Zachtmoedige Maagd ; b. v. o. Jesus eischte van zijne leerlingen , dat zij van Hem zouden leeren : zachtmoedig en ootmoedig van harte te zijn. Wie ootmoedig is , zal ook gemakkelijk zachtmoedig wezen ; Maria , de ootmoedige dienstmaagd des Heeren , was dan ook een voorbeeld van de schoone deugd van zachtmoedigheid.

Getrouwe Maagd ; b. v. o. Maria was getrouw aan de genade , waarmede zij altoos medewerkte ; getrouw aan Gods wil , in groote en kleine zaken.

Spiegel der rechtvaardigheid ; b. v. o. De ziel van Maria was zuiver als een spiegel , en alle deugden ,

die eene ziel aangenaam maken in 's Heeren oogen , zijn daar volmaakt op voorgesteld.

Zetel der wijsheid ; b. v. o. De H. Geest had de volheid zijner gaven over haar uitgestort ; de gave van wijsheid en verstand , van raad en sterkte , van wetenschap , van godsvrucht en van vrees des Heeren. Maria spreidde in al hare daden eene buitengewone wijsheid ten toon , zoodat de wijsheid , als het ware , haren zetel in haar gevestigd had.

Oorzaak onzer blijdschap ; b. v. o. Maria schonk ons in haren Zoon Dengenen , die onze wonden heelde , een eindpaal stelde aan onze smarten , en ons den weg tot de eeuwige vreugde baande. Ik verkondig u , zoo sprak de Engel tot de herders , *eene groote blijdschap* , welke voor het gansche velk zijn zal » (Luc. II.)

Geestelijk vat ; b. v. o. Ja , Maria wordt te recht *een geestelijk vat* genoemd ; omdat zij in zich bevat al de genaden , welke God haar geschonken heeft , en ze zorgvuldig bewaarde , zonder er eene enkele van te verliezen.

Eerwaardig vat ; b. v. o. Zeker , een *stoffelijk* vat is geene eer waardig , maar een vat , vervuld met Gods genade een geestelijk vat , door God zelven met de heerlijkste gaven verrijkt noemen wij te recht *eerwaardig*.

Uitmundend vat van godvruchtigheid ; b. v. o. Maria's godsdienstige zin openbaarde zich in al hare daden ; zij was uitmundend in ware godvruchtigheid en overtrof daarin verre andere Heiligen.

Geheimzinnige roos ; b. v. o. Maria is , naar de voorzegging van Isaïas , de wortel van Jesse , waaruit de bloem des heils, de spruit van David, — de beloofde Verlosser ! moest opwassen. En gelijk de roos door haren aangenaamen geur en hare schoonheid de koningin der bloemen is , zóó is Maria de koningin der Heiligen.

Toren van David ;— Elpenbeenen toren; — Huis van goud ! b. v. o. Dit is eene beeldspraak aan het O. V. ontleend , om Maria's macht bij God en hare verhevene deugden aan te duiden. De sterke toren, door David op Sions berg gebouwd ter beschutting tegen zijne vijanden , heeft menigwerf Jerusalems inwoners beschermd ; en Maria , die sterke toren van David , is ons in den geestelijken strijd eene sterkte , van welke de vijanden onzes heils dikwijls beschaamd moeten terugtrekken. Elpenbeen en goud zijn zinnebeelden van zedelijke volmaaktheden. Het elpenbeen beteekent, door zijne witheid, de onbesmette zuiverheid ; het goud is het beeld eener vurige en volmaakte liefde jegens God : Beide deugden,

de zuiverheid namelijk van ziel en lichaam, en de liefde jegens God, zijn de twee schitterendste parelen aan de deugdenkroon, die Maria siert.

Ark des Verbonds ; b. v. o. De ark des ouden Verbonds door Moyses op Gods bevel vervaardigd, moest de bewaarplaats zijn der wetten, welke God aan zijn volk geschonken had, en van het manna, waarmede Hij zijn volk in de woestijn spijsde. Maria noemen wij de ark des nieuwen Verbonds, wijl zij in haren maagdelijken schoot niet alleen de wetten, maar den Wetgever zelve en het Mannæ gedragen heeft, hetwelk ons voedt ten eeuwigen leven!

Deur des Hemels ; b. v. o. Buiten Jesus is geene zaligheid! — Niemand komt tot den Vader dan door Hem! — Jesus alleen is, *in den eigenlijken zin*, de deur, waardoor men moet ingaan. (Joann. X.) Jesus alleen opent ons de deur des hemels door zijn eigen macht; maar wat Hij kan door eigene verdiensten, kan Maria, door hare voorbede, ons bij dien Zoon verwerven.

Morgenster ; b. v. o. Maria was de liefelijk schijnende morgenster, die ons den dageraad der verlossing aankondigde: en gelijk de sterren den zeelieden den weg wijzen op den Oceaan, zóó is Maria voor ons, die op 's werelds

zee dobberen , nog eene helderblinkende ster , welke ons voor de klippen beveiligt en den weg naar de have wijst.

Heil der zieken , b. v. o. Van Jesus wordt gezegd : *a dat eene kracht van hem uitging , die allen genas.* Luc. VI. Wie zal ontkennen , dat Hij ook , door de voorbede zijner Moeder , nog dezelfde wonderen kan uitwerken ? Hoe vele zieken naar de ziel , hoe vele zondaren kwamen niet door Maria tot Jesus terug ? — hoe vele zieken naar het lichaam verkregen door haar de gezondheid weder ? — Wij voegen er derhalve ook te recht bij :

Toevlucht der zondaren ; b. v. o. — Troosters der bedrukten ; — Hulp der Christenen , b. v. o. — Allen benamingen , gegrond op het vertrouwen , dat wij op Maria's voorbede stellen. Als moeder van Jesus verlangt zij niets vuriger , dan dat het bloed van haren Goddelijken Zoon niet te vergeefs voor ons gestort zij ; daarom staat zij den zondaar bij , om hem met haren Zoon te verzoenen : daarom weigert zij den Christen haren bijstand niet ; de Christen immers is een aanbieder van haren Zoon. Nog nooit werd zij te vergeefs om hulp aangeropen. Door hare voorspraak werd de overwinning behaald

door het Christenleger te Lepanto , door hare tusschenkomst werd Pius VII, in het begin dezer eeuw, uit de macht des geweldenaars gered en keerde zegevierend naar zijne staten terug ; met recht dus noemen wij haar vol betrouwen : *Hulp der Christenen , b. v. o. !*

Vervolgens wenden wij onze blikken hemelwaarts, en terwijl wij zeggen : *Koningin der Engelen , Koningin der Aartsvaders , Koningin der Profeten , Koningin der Apostelen , Koningin der Martelaren , Koningin der Belijders , Koningin der Maagden , Koningin van alle Heiligen , b. v. o. ;* erkennen wij, dat zij door God in den hemel, boven alle Heiligen verheven is. Hare waardigheid , als moeder Gods , en de voorrechten haar geschonken , stellen haar van zelf op dien eersten rang ; — en die verheven rang moet andermaal ons vertrouwen opwekken.

Het slot der Litanie voert ons weder tot Jesus , onzen eenigen Middelaar terug. Driewerf herhalen wij: « *Lam Gods , dat de zonden der wereld wegneemt , spaar ons , Heer ! — Lam Gods , enz. , verhoor ons Heer ! Lam Gods ! enz. ontferm U onzer.* Van de Apostelen tijden af , werd de Verlosser onder het zinnebeeld eens *Lams* voorgesteld ; Joannes

de Dooper immers zeide reeds, op Hem wijzende:
*« Ziedaar het Lam Gods , dat de zonden der
wereld wegneemt ! »* Joann. 1 , 29. Wij eindi-
gen dus de Litanie met een zeer oud gebed
tot den Zaligmaker , en betuigen Hem daar-
door , dat wij van Hem alleen, de genade
hopen te verkrijgen, die wij aan Maria zijne
moeder gevraagd hebben.

Mogten wij van dat alles wel doordrongen
zijn zoo dikwijls wij deze Lit nie bidden ,
onze godsvrucht zou er bij winnen , en Ma-
ria zou ons liever verhooren.

LITANIE VAN LORETTO.

Heer, ontferm U onzer ,

Christus , ontferm U onzer.

Heer, ontferm U onzer.

Christus , hoor ons.

Christus , verhoor ons.

God hemelsche Vader, ontferm U onzer.

God Zoon , Verlosser der wereld , ontferm U
onzer.

God H. Geest , ontferm U onzer.

H. Drievuldigheid, één God , ontferm U onzer.

H. Maria , bid voor ons.

Maria zonder vlek ontvangen, bid voor ons.

H. Moeder Gods , bid voor ons.

H. Maagd der Maagden , bid voor ons.
Moeder van Christus ,
Moeder der goddelijke genade ,
Allerreinste Moeder ,
Allerzuiverste Moeder ,
Ongeschondene Moeder ,
Onbevleete Moeder ,
Minnelijke Moeder ,
Wonderbare Moeder ,
Moeder des Scheppers ,
Moeder des Zaligmakers ,
Allervoorzichtigste Maagd ,
Eerwaardige Maagd ,
Lofwaardige Maagd ,
Machtige Maagd ,
Goedertierene Maagd ,
Getrouwe Maagd ,
Spiegel der rechtvaardigheid ,
Zetel der wijsheid ,
Oorzaak onzer blijdschap ,
Geestelijk vat ,
Eerwaardig vat ,
Uitstekend vat van godsvrucht ,
Geestelijke roos ,
Toren van David ,
Ivooren toren ,
Gulden huis ,

Bid voor ons.

Ark des Verbonds , bid voor ons.
Deur des Hemels ,
Morgenster,
Behoud der zieken ,
Toevlucht der zondaren ,
Troost der bedrukten ,
Hulp der Christenen ,
Koningin der Engelen ,
Koningin der Aartsvaders ,
Koningin der Profeten ,
Koningin der Apostelen ,
Koningin der Martelaren ,
Koningin der Belijders ,
Koningin der Maagden ,
Koningin van alle Heiligen ,
Lam Gods , dat de zonden der wereld
wegneemt , spaar ons , Heer !
Lam Gods , dat de zonden der wereld weg-
wegneemt , verhoor ons , Heer !
Lam Gods , dat de zonden der wereld weg-
neemt , ontferm U onzer , Heer !
Christus , hoor ons.
Christus , verhoor ons.
Heer , ontferm U onzer.
Christus , ontferm U onzer.
Onze Vader , enz.

ANTIPH. Onder uwe bescherming nemen wij onze toevlucht , o H. Moeder Gods ! verstoot onze gebeden niet in onzen nood , maar verlos ons altijd van alle gevaren , o glorierijke en gezegende Maagd ! onze Vrouw , onze Middelaress , onze Voorspreekster ! verzoen ons met uwen Zoon , vertoon ons aan uwen Zoon , beveel ons aan uwen Zoon .

v. Bid voor ons , H. Moeder Gods .

r. Opdat wij der beloften van Christus waardig worden .

GEBED.

Wij bidden U , o Heer ! stort uwe genade in onze harten , opdat wij , die door de boodschap des Engels de menschwording van Christus , uwen Zoon , gekend hebben , door zijn lijden en kruis tot de glorie der verrijzenis mogen gebracht worden , door denzelfden Jesus Christus , onzen Heer . Amen .

BIJLAGEN.

—
N° 1.

STICHTING EN DOTATIE DER KAPEL AAN DE LINDEN
DOOR DE GRAVIN VAN MANDERSCHEID-BLANKENHEIM.

— 7 Sept. 1680. —

In den naem der allerheyligste Dryvuldigheyd en der gebenedyde Moeder Godts , Maria : soo hebbe ick Clara Elisabeth geborene grafinne zu *Manderscheyd-Blankenheym* , freyfreulein te *Junkeraedt* , *Daun* en *Erp* , chanoinesse capitularinne der keyzerlicke freyen weltligen stiftern *Thorn* en *Elten* etc. , laeten bouwen die capelle tuschen beyde de Linden , in het Thoorer velt , ter eeren Godts ende syner gebenedyde Moeder , ende dat op die forme van die capelle van Loretten , voor deesen Nazareth , ende dat uyt redenen ; want onder alle de heylige plaetsen van de gantsche wereld , die in de devotie , in godvruchtigheyd , mysteriën en miraculen syn doorluchtig , boven al steeckt uyt die , waervan de Zaligmaker des werlds , soo in syn leven als dood , ja zelfs na syne verysseenis is genoemd geworden Jesus van Nazareth , in welck huys

en capelle is geschiet het eerste mysterie van onse verlossing. Ende om deese capelle , alhier te *Thorn* , op vaste ende eygenen grond te stellen , soo hebbe ick mijne schwester, die furstin alhier, *Anna Salomé* , abtisse alhier, ende het gesamentlick capittel , als grondheer , gebeden, om te mogen hebben die plaetse tusschen beyde *Linden* , volgens afpaling geschied den 5 Mei 1673 door den Eerwaerden Heer *Paulus Wesens* en *Joannes Jacobus Warcollier* , beyde canonicken en hier toe gecomiteerden van het voormeld Capittel ; so ist dan in den naem Godts ende syner gebenedyde Moeder, dat den 25 Augustus 1673 , des namiddachs omtrent twee uren , in presentie van de Hooggeboren freule *Anna Louisa* , geboren gravin zu *Manderscheid-Blankenheim* en *Sayn* , chanoinesse alhier ende in presentie van diverse Heeren capellanen , na het lezen der Litanie van O. L. Vrouwe van *Loretten* , den eersten steen tot de capelle is geleijd worden. Ende opdat deze godvruchtige fondatie tot haerder onderhoudt , soo als in Godts dienst , licht , wijn , brood en ornamenten , als oock van timmeragie, soo aan muyren als dack onderhouden wesen , soo legateere ick eyne ewige en erfelicke somme capitael van hondert patacons , waervan de jaerlyxen intrest ofte

pensioen sal verbruyckt worden tot onderhoud der capelle.

Ick fondeer verder in die capelle eene wekelyksche saturdaysche misse, ter eeren van Gødt en van syne gebenedyde Moeder, naer dewelcke men sal met luyder stemme, ieder mael voor het altaer, lezen de litanie van Loretten, met de verse *Angelus D* en het gebed: *Gratiam tuam quæsimus* etc.

Item ick fondeer, dat door den rector aldaer mis sal geleezen worden alle Lieve Vrouwen daegen, soo heylige als oock geene heylige, te weten: Lichtmis, Bootschap, Visitatie, Hemelvaart, Geboorte, Presentatie en Conceptie, item op quaetertemperdaeg in December, te weten des Woensdags, ende op Paesmaendag in plaets van paesavond, ydere reys na deese misse te lezen voormelde Lytanie, tot solaes mynder alderen ende verwanten afgestorvene zielen. Ende opdat die missen tot meerder gerief des volcks mogen geschieden, beveel ick expresselyck, dat sy somerdaegs niet mogen beginnen voor acht uren en 's winterdaegs niet voor de negen uren, behalven op paesmaendag alswanneer sy beginnen sal ten half negen uren, opdat het volck naer Emaus gaende, aldaer door die misse gediend zynde, gevoegelyck in

het sermoen te *Ittervoort* kan komen. Tot salaris van den priester, die dese fondatie van Saturdag als andere genoemde daegen bedient, fondeere ick eene ewige erfelycke somme van 325 patacons capitael, waervan hy de intrest jaerlyx sal genieten.

Item ick fondeere aen de capellanen der stiftskerck te *Thorn*, op alle Lieve Vrouwe daegen, te weten Lichtmis, Bootschap, Hemelvaert en Geboorte, en Quatertemper, te weten des woensdags voor Kersmis, ieder mael eene solemneele hoogmis met diacon en subdiacon, en legateer daervoor de capitale som van honderd patacons, tot intrest brengende twintig gulden jaerlyx, dat is vier gulden voor elcke mis.

Item fondeere nog op de vier Lieve Vrouwe daegen, te weten: Lichtmis, Annuntiatie, Hemelvaert en Geboorte, des namiddags het loff, ten dry of vier uyren, ter eere van O. L. Vrouwe, in maniere als volgt: 1° Benedictie, 2° de antiphone *Salve Regina* of *Ave Regina* etc. volgens den tyd des jaers, 3° de collecte *O quam suavis*, *Stella cæli* met de collecte, en eindelijk wederom de Benedictie met de Remonstrantie, en sluitende met drie mael *Ave Maria*; waervoor de Heeren capellaens deses stifts sullen hebben iedere reys drie gulden,

synde te saemen twaelf gulden. De rector der voors. door my gestichte capelle sal ieder mael dit loff doen.

Tot gerief des volcks sullen by voors. capelle, op voormelde Lieve Vrouwendaegen versocht worden twee Paters Minderbroeders van *Maeseyck* om biecht te hooren , ofte meer, naer advenant de menigte des volcks , ende sullen alsdan oock in de capel mis leesen volgens hun eigen intentie. Daerom krygt het voornoemd convent tot almoes *vyf* patacons jaerlyx uit een capitael van hondert patacons , dat ick fondeere. Indien de P.P. Minderbroeders niet op voormelde daegen verschijnen , sal hun plaetsvervanger naer rato der diensten uit dit almoes betaelt worden. Item sullen voormelde paters te *Thorn* alsdan beherbercht worden , in het huys , waer de *Stationarii* logeeren ofte elders , ende hun verkeer sal door den capelmeester uit de rente betaelt worden.

Er sullen aengesteld worden tot beheer van dit legaet twee capelmeesters , welcke buyten Godts loon , sullen genieten den intrest van een capitael van 450 gulden , dat ick legateer , soo echter, dat die de Register houdt . de intrest heeft van 250 gulden en de andere de meerest. Zij zullen sich onder eedt verplichten de fon-

datiën der capel wel te onderhouden, de registers, rentten, offer ende andere saecken der capelle aengaende, wel administreeren en rekening doen op St Baptist of daeromtrent. Deze rekening sal geschieden voor de tydelijke abdisse ofte haren gecommiteerden, alsoock ten overstaen van den Rector der capelle. En indien eenige van myne verwanten, geborne freules van het grafelyck huys *Manderscheidt-Blankenheim*, alhier op desen stifte sullen chanoinesse syn, sal die rekening oock geschieden ten harer overstaen.

En tot vermeerdering en aenvulling van deese myne fondatie legateer ick nog eene somme van 800 patecons, bestaende in twee obligatiën ten laste van de gemeente van *Thorn*, in dato van den 26 November 1677, waarvan vierhondert patecons jaerlyx opbrengen zes percent, ende de andere vierhondert oock tegen zes ten hondert.

Ick stelle verder aen tot Rector der voorschreven capelle den Heer *Louis Winckens*, beneficiant alhier, soo lang hy leven sal, en na synt vertreck, afdanking of dood, sullen de voors. Vrouw abdisse, capelmeesters ende mijne bloedverwandten, soo die chanoinesse

alhier sijn , hetselve ambt vergeven aen eenen devoten capellaen deser stiftskercke , die oock biechtvader is , die gehalden is aan voors. capel mis te lezen en biecht te hooren. En opdat dit alles syne cracht zou hebben , hebbe ick ende myne frau schwester, Anna Salomé, furstin abtisse alhier, beneffens der rector alhier deese acte mit ons pitschaft bekräftigt.

Geschiedt binneu *Thorn* , in den jaere 1680, den 7 September.

(*Onder stond*) Anna Salomé abtisse , gravin zu Manderscheid-Blanckenheim , Clara-Elisabeth gravin von Manderscheid-Blanckenheim chanoinesse te *Thorn* und *Elten* , Ludovicus *Winckens* rector capellæ.

N° 2.

CONSECRATIEBRIEVEN DER KAPEL AAN DE LINDEN.

— 11 Juli 1681. —

Joannes Antonius *Blavier* , doctor Theologiæ, ex ordine fratrum Minorum conventualium, Dei et apostolicæ Sedis gratiâ Episcopus Dionysensis , Serenissimi Maxmiliani-Henrici archiepiscopi Coloniensis , principis Leodiensis etc. in pontificalibus vicarius generalis.

Omnibus et singulis has litteras inspecturis notum facimus, nos anno 1681, mensis julii die nona, ecclesiam in agro Thorensi sitam, fondatam ab Illustrissima Domina Clara Elisabetha comitissa de *Manderscheid et Blankenheym*, libera baronissa de *Jonckeraed, Daun et Erp*, canonissa de *Thorn et Elten* etc. in honorem Annuntiationis B. V. Mariæ consecrasse et anniversarium diem dedicationis in dominicam secundam Julii, ex causis animam nostram moventibus, transtulisse. Sigillo munitas dedimus has litteras die undecima Julii 1681.

(Erat sign.) Joh. Aët. Blavier, suffr. Leod.

N° 3.

DIENSTREGELING AAN DE KAPEL, TIJDENS HET
RECTORSCHAP VAN FRANS WILLEM MAAS.

— Omstreeks 1760. —

1° Rector tenetur ad Sacrum legibile, singulis diebus sabbathi a paschate usque ad festum omnium sanctorum, circiter horam octavam, et a festo Omnium Sanctorum, sive tempore hyemali, ad horam nonam, nisi sedatur superesse aliud Sacrum; et post quodlibet Sacrum recitare, alta voce, *Lytanias Lauretanas cum versu: Angelus Domini* et collecta: *Gratiam tuam* etc.

2° Tenetur rector ad Sacrum in festis Purificationis, Annuntiationis, Assumptionis et Nativitatis; in quibus festis post prandium, finitis vesperis in Collegiali Ecclesia Thorensi, tenetur etiam ad laudes cum benedictione.

3° Tenetur etiam ad Sacrum in festis Conceptionis, Præsentationis et Visitationis, necnon feria quarta quatuor temporum ante Nativitatem Domini.

4° Rector tenetur excipere confessiones.

5° Rector simul est director Archiconfraternitatis S.S.^{mæ} Trinitatis, ratione cujus tenetur ad Sacrum legibile in diebus cinerum, die Jovis in hebdomada sacra, S.S.^{mæ} Trinitatis, Catharinæ et Agnetis secundo, et post Sacrum detur absolutio generalis.

6° Collatio rectoratus pertinet ad Serenissimam principem-abatissam et ad familiam de *Blankenheim*, sive canonissas de *Blankenheim*, Thoræ præsentis. Reditur exponentus per Serenissimam principissam, rectorem et receptorem. Annuus computus fiet coram commissario Principissæ et rectore sacelli. Tractamentum R.R. P.P. Minoritarum fit ex offertorio vulgo *Offerstock* de quo rector simul cum receptore clavem habebit. Receptor Sacelli ponitur per Serenissimam Principissam et Rectorem.

7° In eadem capella sunt et alia per hebdomadem Sacra, videlicet per D^{num} Cōnonicum *Warcollier* p. m. diebus Mōrtis, Mercurii, Veneris et Dominica, quæ legi debent ad horam octavam.

8° Pro die Sabbathi est fundatum Sacrum a Georgio *Höfler* p. m.

9° Item pro die Mercurii est fundatum Sacrum a S^{ma} Abatissa Anna Salome de *Blankenheim* p. m. et post Sacrum dicitur *De profundis* et *Miserere*. Solutio hujus Sacri ad 39 florenos trahitur ex annuæ elocatione domus prope capellam jacentis, quæ ab eadem principissa extracta fuit.

10° Singulis diebus Sabbathi, circiter a paschate usque ad festum omnium Sanctorum, modo aura lavet, est cantabile sacrum cum diacono et subdiacono, circa horam octavam. Solutio hujus Sacri fit partim ex elocatione agrorum ad Capellam spectantium, partim ex annuis censibus.

11° Item adhuc in singulis quatuor temporibus, diebus sabbathinis fit Sacrum, fundatum cum diacono et subdiacono, a domicella *Reuthen* p. m.

12° Denique in quatuor principalibus festis

B. M. Virginis, necnon missa aurea fundata sunt, quinque Sacra in toto, cum assistentia.

13° Item in quatuor istis principalibus festis servantur laudes cum præsentiis.

Confectum a me **F. W. Maes** ejusdem sacelli rectore.

INHOUD.

	Bladz.
Voorwoord	3
§ I. Het stift en rijksvorstendom Thorn. Stichting der abdij. De Heilige Ansfried en diens gemalin Hilson- dis van Strijen.	7
§ II. De stichteres der kapel van O. L. Vrouw aan de Linden	15
§ III. Het huis van Nazareth te Loretto in Italië.	31
§ IV. Stichting en inwijding der kapel aan de Linden. Fondatie der gra- vinnen van Manderscheid. Fon- datie van den kanonik Warcollier. Rectoren en bestuur der kapel.	43
§ V. Latere geschiedenis der kapel. Won- derbare genezingen. Het Jubilé van 1773. De fransche omwente- ling. Toestand der kapel in onze dagen.	60
§ VI. Korte verklaring der Litanie van O. L. Vrouw van Loretto. . . .	75
Litanie van Loretto	88
Bijlagen	92
